

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Minderåriga gängkriminella som offer, men framförallt förövare

En kvalitativ undersökning av svenska myndigheters dokument för arbetet mot gängkriminalitet.

Hedvig Englund & Ella Rinman

Kandidatuppsats (SOPB 63)

Aktuell termin: (VT 2024)

Handledare: Henriette Frees Esholdt

Abstract

Authors: Hedvig Englund & Ella Rinman

Title: Underage Children in Criminal Gangs as Victims, but foremost Perpetrators

Supervisor: Henriette Frees Esholdt

Assessor: Mikael Sandgren

This study explores the description of underage children in criminal gangs, and how they're depicted as either victims' or perpetrators' within documents that regulate Swedish authorities that work with children in criminal gangs; the Justice Department and the Government, Socialstyrelsen, the Police Department, Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Statens beredning för medicinsk och social utveckling (SBU). Further on, the study applies a qualitative thematic textanalysis to analyze how children are depicted by applying the theories "The Ideal and Non-Ideal Victim", "The punitive turn" and "Moral Individualism". In regard to this, the study shows how the authorities use specific attributes and traits that they ascribe to certain individuals and groups, often found in socioeconomically vulnerable areas. The authorities create descriptions of victims' and perpetrators' that are based on stereotypical categorizations of behavior and personality traits, which contributes to a moralization of these individuals. Through the descriptions of morally corrupt individuals, the authorities individualize criminal behavior and motivates a punitive logic of solving crimes, instead of looking at structural causes to prevent crimes. Therefore, the study contributes to reflections of how preventative work with children in criminal gangs could be constructed in a society where a punitive logic has a big influence.

Key Words: victim and perpetrators, moral individualism, punitive logic, youth gang members, gang crime, preventive work

Förord

Vi vill inleda vår uppsats med att tacka varandra för ett gott samarbete. Vi tackar varandra för stöttningen genom intensiva skrivperioder och för vår fina vänskap. Vi vill även tacka vår handledare Henriette som gett oss inspiration och motivation till vårt skrivande. Slutligen vill vi också passa på att tacka våra fina familjer och närstående för det goda stödet de gett oss under processens gång. Tack!

Hedvig Englund & Ella Rinman

Malmö, 2024

Innehållsförteckning:

1. Inledning	5
1.2 Syfte och frågeställning.....	6
1.3 Arbetsfördelning.....	6
2. Forskningsläget	7
2.1 Litteratursökning	7
2.2 Forskningsläget om gängkriminalitet	7
2.3 Barn som särskilt utsatt grupp	8
2.4 Straffande logik	9
2.5 Konsekvenserna av en straffande logik mot unga kriminella.....	10
2.6 Kunskapslucka.....	11
3. Teori	11
3.1 Det ideala offret	12
3.2 Den straffande logiken	14
3.3 Moralisk individualism	15
4. Metod	16
4.1 Metodval	16
4.2 Dokumentanalys	17
4.3 Urval och empiriskt material	18
4.4 Bearbetning och analys av material	20
4.4.1 Vad innebär det att utföra en kvalitativ analys?	20
4.4.2 Tematisk textanalys.....	21
4.5 Etiska överväganden.....	21
4.6 Tillförlitlighet	23
5. Analys och resultat	24
5.1 Offer och förövarbeskrivningar i dokumenten	25
5.1.1 Förövarbeskrivningar i dokumenten.....	25
5.1.2 Offerbeskrivningar och tvetydig rolltillhörighet i dokumenten	28
5.2 En straffande logik som motiverar arbetet med gängkriminalitet.....	31
5.2.1 En straffande logik inom beskrivningarna av minderåriga gängkriminella.....	34
5.3 Ett moraliserande förhållningssätt som motiverar arbetet.....	36
5.3.1 Den moraliska individualismen återges i offer, men framför allt förövarbeskrivningarna	40
6. Slutdiskussion	42
6.1 Diskussion om studiens bidrag till tidigare forskning	43
6.2 Bidrag till vidare forskning	44
Källförteckning	45

1. Inledning

Ett av dagens mest omdebatterade ämnen är gängkriminalitet. Media översköljer oss med dagliga rapporteringar om skjutningar, sprängningar och inside-information om vad som händer inom de olika gängen (se exempelvis Erlandsson & Landeström 2024; Hannu 2024; Trejis 2024; Larsson 2024). Politiker efter politiker gör utspel om hur samhället på olika sätt måste ta krafttag mot gängen och dagliga debatter hålls om vad som är den bästa vägen framåt. År 2022 gick Tidöpartierna till val på att höja straffen och ta till hårdare tag mot gängkriminaliteten. Hemlig avlyssning av mobiltelefoner och visitationszoner är exempel på lagförslag som tidigare röstats ner med en majoritet i riksdagen, men som nu gått igenom (Regeringen & Sverigedemokraterna 2022, s. 19ff).

Den mediala rapporteringarna om gängkriminalitet har i stor grad handlat om barn som utför våldsbrott och vilka skador deras brottslighet innebär för samhället. Barn som är med i kriminella gäng porträtteras på ett sätt där de tillskrivs vissa egenskaper som bidrar till en förståelse av dem som "förövare". Media fokuserar dock sällan på varför barn går med i kriminella gäng, detta trots att det finns flera indikationer på att exempelvis fattigdom, segregation och bristande skolgång är bidragande faktorer till barnens inträde i gängen (Meadows 2018, s. 26). Även om barn i gängkriminalitet porträtteras som förövare i media, är barn som rekryteras till gängkriminalitet brottsoffer i laglig mening eftersom det sedan sommaren 2023 är ett brott att rekrytera barn till kriminella gäng (16 kap 5 a § BrB). Många barn är även offer för det våld och de droger som gängkriminaliteten genererar. Barn i gängkriminalitet tillskrivs således en tvetydig rolltillhörighet av media, av att vara både offer och förövare.

Denna tvetydiga rolltillhörighet ställs ytterligare till sin spets då barnkonventionen, som sedan 2020 är svensk lag, tycks vara svår för myndigheter att följa. Enligt barnkonventionen har barn särskilda juridiska rättigheter, såsom att barn inte får diskrimineras samt att staten har i uppdrag att skydda och förebygga att barn inte utsätts för våld (Barnkonventionen 2020). En av de myndigheter som arbetar förebyggande, och som finns som ett skyddsnät för att barn inte ska falla in i kriminalitet, är socialtjänsten. Socialtjänstens arbete ska baseras på en likabehandlingsbedömning, men trots det framkommer det i en rapport från SKR, att socialtjänstens arbete med barn är villkorat till vissa egenskaper. Rapporten visar att socialtjänstens bedömningar om att inleda utredningar präglas av en ojämlikhet avseende både

kön och etnicitet. Sannolikheten för att få en utredning är mindre om du är en pojke med utländsk bakgrund, jämfört med pojkar med svensk bakgrund, eller om du är flicka (SKR 2023, s.49ff). Särskilda egenskaper påverkar alltså vilka barn som får ta del av socialtjänstens förebyggande arbete mot gängkriminalitet. Att utredningarna kan vara villkorade, är något som tycks gå i linje med debatten som förs om minderåriga gängkriminella och de nya lagförslag som har formulerats.

Mot denna bakgrund ser vi att det behövs en djupare förståelse för hur svenska myndigheter förhåller sig till dessa tvetydiga porträtteringar av minderåriga i gängkriminalitet. Detta eftersom beskrivningarna kan påverka hur det förebyggande arbetet ska bedrivas. Vi kommer därför att undersöka hur svenska myndigheter porträtterar barn, som offer och/eller förövare, samt hur svenska myndigheter föranleder sitt arbete med minderåriga i gängkriminalitet. På så vis, kan vår studie bidra till en ökad förståelse för komplexitet som finns avseende hur ”minderåriga gängkriminella” beskrivs av svenska myndigheter och hur myndigheterna motiverar deras arbete, något som är av intresse för såväl yrkesverksamma som för vidare forskning.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med vår studie är att undersöka hur minderåriga gängkriminella beskrivs i dokument som formar arbetet hos de svenska myndigheterna Brå, polisen, SBU, Socialstyrelsen och Justitiedepartementet, och hur de motiverar att arbetet med ”minderåriga i gängkriminalitet” ska bedrivas.

Mer specifikt kommer vi att undersöka:

- Hur beskrivs minderåriga gängkriminella som förövare i myndigheternas dokument?
- Hur beskrivs minderåriga gängkriminella som offer i myndigheternas dokument?
- Hur motiveras arbetet med minderåriga gängkriminella i myndigheternas dokument?

1.3 Arbetsfördelning

Under studiens gång har vi ständigt strävat efter ett gott samarbete och en jämlik arbetsfördelning. Vi har fördelat arbetet sinsemellan genom att bland annat dela upp ansvaret

över att hitta vissa vetenskapliga artiklar och skriva vissa delar av texten. Vi har därefter haft gemensamma diskussioner och reviderat det vi gjort själva, tillsammans. Vi har därför arbetat tillsammans med alla studiens delar och sett till att vi båda varit delaktiga i alla delar av processen.

2. Forskningsläget

Eftersom vår studie syftar till att undersöka hur svenska myndigheter beskriver och motiverar arbetet med minderåriga gängkriminella, rör sig vår undersökning således i ett tvärfält som behandlar gängkriminalitet och ett kriminologiskt perspektiv om hur man idag förhåller sig till den rådande brottsligheten. Vi kommer börja med att presentera forskningsläget om gängkriminalitet i Sverige, som visar på att det främst är unga personer som är med i kriminella gäng och att skjutvapenvåldet har gått ner i åldrarna. Därefter kommer vi att presentera forskning om att barn är en särskilt utsatt grupp för våld och gängkriminalitet. Vidare kommer vi att framhäva forskning som synliggör att samhället präglas av en retorik som alltmer betonar straff och rättvisa, vilket riskerar att individualisera problem.

2.1 Litteratursökning

Forskningsläget som presenteras nedan har valts ut utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Vi har använt oss av Google Scholar och LubSearch för att hitta relevant och aktuell forskning. Vi har använt sökorden: “gängkriminalitet”, “barn och våld”, “victimization”, “youth gang members”, “straffande hållning” och “punitive logic”. Forskningen som presenteras är peer reviewed. Nedan kommer vi att presentera forskningsläget. Detta kommer vi sedan att resonera vidare om i studiens slutliga diskussionsavsnitt.

2.2 Forskningsläget om gängkriminalitet

Det finns inte mycket dagsaktuell forskning om hur gängkriminaliteten i Sverige ser ut och vilka insatser som fungerar. För att kunna fånga en dagsaktuell bild av gängkriminaliteten i Sverige, har vi valt att synliggöra rapporten, *“Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna”* av forskarna Amir Rostami et al. (2023). Vi kommer använda rapporten för att belysa vad forskningen säger om gängkriminaliteten i Sverige idag samt för att förstå hur dagsaktuell forskning menar att arbetet med minderåriga

gängkriminella ska bedrivas. Rapporten är publicerad av SBU, som är en av de myndigheter vars dokument vi undersöker. Denna rapport kommer inte att analyseras i analysdelen, utan kommer att användas för att belysa ett dagsaktuellt perspektiv på forskningsläget gällande gängkriminalitet i Sverige. Det vore dock rimligt om denna rapports resonemang vägdes in i hur SBU har valt att resonera i deras dokument som vi analyserar, även om det inte är självklart.

Rapporten *Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna* beskriver kriminella miljöer som “ett socialt sammanhang eller kontext där kriminella aktiviteter och brott begås regelbundet” (SBU 2023, s. 9). Enligt rapporten har skjutningar och sprängningar blivit alltmer uppmärksammade i Sverige och beskrivits som ett av de viktigaste samhällsproblemen (SBU 2023, s. 8). Forskarna menar att debatten kring gängkriminalitet har bidragit till en motsägelsefull uppfattning av våldsutveckling i Sverige. Andelen våldsbrott har inte ökat, men en förgrövning av våldet har skett. Däribland en ökning av skjutvapenvåld, som främst riktat sig mot män under 29 år (ibid). Författarna redogör för att de kriminella nätverken ofta är aktiva i utsatta områden där de har lättare att rekrytera nya medlemmar. Många av de som är aktiva i kriminella gäng är personer under 16 år (SBU 2023, s. 9f). Brotten utgörs bland annat av handel med narkotika och vapen, människohandel, bedrägerier, våldsbrott och sprängningar (ibid).

Mot denna bakgrund, undersöker och utvärderar forskarna olika psykosociala insatser som förväntas motverka barn och ungas medlemskap i gäng, attityder till gäng och gängrelaterad kriminalitet (SBU 2023, s. 6). Studien visar sammanfattningsvis att insatser som har en osäker effekt kan bidra till stigmatisering av gruppen gängkriminella eller ett minskat förtroende för viktiga samhällsfunktioner, och behöver därmed omvärderas. Däremot har insatser som fungerar avskräckande mot den öppna droghandeln och skjutvapenvåldet god effekt. Färdighetsträning i exempelvis konflikthantering för barn i mellanstadiet fungerar även förebyggande för inträde i gäng. Dessutom belyser studien att insatser som ges till gängkriminella under frivård, ex missbruksbehandling eller hjälp att söka ett framtida arbete, kan minska fortsatt kriminalitet (SBU 2023, s. 5).

2.3 Barn som särskilt utsatt grupp

I en studie utförd av ROK vid namn *Barn och unga som brottsoffer* redogör författarna för barns utsatthet, särskilt i förhållande till våld. De skriver att 31,5% av Sveriges män och 24,7% av

Sveriges kvinnor har uppgett att de blivit utsatta för fysiskt våld under deras uppväxt (Thungberg, Hellfeldt & Källström 2023, s. 10). De framgår även att många som blivit utsatta inte framhäver deras egna utsatthet och identifierar sig inte som ett offer (Thungberg, Hellfeldt & Källström 2023, s. 11). Enligt Meadows kan våld förklaras ur psykologiska, sociologiska och ekonomiska perspektiv. Det kan exempelvis handla om sociala skyddsnet, om man blivit utsatt för våld som barn, personliga egenskaper som funktionsvariation och mental ohälsa eller hur samhället är strukturerat (Meadows 2018, s. 12ff). Att ha våld runt omkring sig under sin barndom skapar en uppfattning om att våld är naturligt, något som skapar större risk för eget utövande och inträde i våldsamma sammanhang (Meadows 2018, s. 26).

2.4 Straffande logik

Barry Goldson beskriver att det finns en tydlig brist på omsorg för de som utför omoraliska handlingar. Goldson menar att vårt rättssystem fokuserar på straff istället för att gärningspersonen och den som utsatts ska försonas. Straffets syfte är att skapa rättvisa, och för att det ska ske behöver straffet innebära en förlust eller smärta för personen som ska straffas. Lagen är därmed inte mottaglig för det Goldson kallar ”common sense reasoning”, nämligen att resonera om världen på ett sätt som är rörligt och baseras på hur vi upplever den. Lagen är satt vid fasta bestämmelser. Vi kan således inte ursäkta vårt omoraliska beteende baserat på våra egna föreställningar, eftersom det inte utgör en tydlig utgångspunkt för vårt rättssystem (Goldson 2000, s. 533). Denna utgångspunkt skulle kunna ge en uppfattning om att rättssystemet säkrar en rättvis behandling/bestrafning oavsett vem du är, men Goldson menar att detta inte är fallet (Goldson 2000, s. 536).

Goldson skriver att politiker tilldelar minoriteter en omoraliskt och bortskämd identitet genom att använda en beskyllande retorik för de problem som finns i segregerade områden. Genom att använda en retorik som pekar ut syndabockar blir det enklare att motivera och införa lagar som kontrollerar och isolerar särskilda grupperna. Den beskyllande retoriken föder åsikter hos offentligheten om dessa grupper som moraliskt korrupta och ett hot mot samhället. Således blir det enklare att rättfärdiga hårdare bestraffning riktat mot dem. Rättsliga åtgärder såsom fängelse eller utvisning motiveras av att det görs för att skydda landets sociala ordning (Goldson 2000, s. 536). Goldson menar att det finns en politisk agenda om att höja straff för särskilda brott som i högre grad utförs inom områden där icke-vita etniska grupper bor. Däribland gällande åtgärder som utgörs av rasprofilering. Han menar att det tyder på att man prioriterar hårdare straff för

en redan nedvärderad grupp, med argument om bristande moral och hot mot samhällsordningen (Goldson 2000, s. 538).

2.5 Konsekvenserna av en straffande logik mot unga kriminella

I studien *Perpetuating injustice: the criminalisation of youth gangs in Mombasa, Kenya* redogör Kennedy Mkutu Agade, Obondo Kajumbi och Tessa Mkutu för staten och polisens straffande hållning gentemot kriminella nätverk i Mombasa. Genom att vidmakthålla befintliga orättvisor, såsom fattigdom, marginalisering och bristande social jämlikhet, blir unga mer mottagliga för kriminalitet (Mkutu Agade, Kajumbi & Mkutu 2021, s. 1f, 5). Författarna hänvisar till ”social breakdown theory” som syftar till att åskådliggöra hur ungas utsatthet i socioekonomiskt utsatta områden grundar sig i ett sökande efter mening i en kontext där det inte existerar en social ordning. När det inte finns tydliga sociala strukturer resulterar det i bristande känslor av tillhörighet, vilket i sin tur orsakar en större mottaglighet för andra gemenskaper, såsom kriminella nätverk. Författarna menar att de unga gängmedlemmarna i grunden är offer för sin omgivning (Mkutu Agade, Kajumbi & Mkutu 2021, s. 17).

Polisens arbete inom utsatta områden där det finns kriminella nätverk, har en straffande karaktär där polisen övervakar, arresterar och fängslar i hög utsträckning. Arbetet är mycket kostsamt, många gånger med ineffektiva och kortsiktiga lösningar (Mkutu Agade, Kajumbi & Mkutu 2021, s. 4f). Författarna skriver att ett ostrukturerat och brutalt polisarbete med hårda bestraffningar inte förhindrar inträde i kriminell verksamhet eftersom grundförutsättningarna förblir detsamma. Således upprätthålls ett ekonomiskt behov och fortsatt social mottaglighet till kriminaliteten, vilket möjliggör en enklare rekrytering (Mkutu Agade, Kajumbi & Mkutu 2021, s. 17).

Det finns även en större utsatthet som ung för rekryteringen, särskilt om efterfrågan kommer från människor inom ens nära sociala nätverk (Mkutu Agade, Kajumbi & Mkutu 2021, s. 10f). Studien visar även att unga män inom samhällen där det förekommer mycket våld, socialiseras in i beteenden som utgörs av mer maskulina uttryck, där eget våldsutövande blir mer lättillgängligt (Mkutu Agade, Kajumbi & Mkutu 2021, s. 4). När redan utsatta grupper, såsom barn, sedan blir hårt straffade skapas likaså ofta en hämndlystnad där mer brottslighet frodas (Mkutu Agade, Kajumbi & Mkutu 2021, s. 1, 4). Slutligen poängterar författarna att staten och polisens hantering av minderåriga kriminella som fiender, strider mot den etiska principen om

att det ska ligga i statens allmänintresse att skydda barn (Mkutu Agade, Kajumbi & Mkutu 2021, s. 17).

2.6 Kunskapslucka

Sammanfattningsvis redogör den tidigare forskningen för unga som begår brott, deras särskilda utsatthet för inträde i kriminella gäng och de insatserna som i nuläget finns i arbetet mot ungas delaktighet i brottslighet. Faktorer som dåliga grundförutsättningar och närhet till våld och våldsutövare synliggörs som orsakande faktorer till en större mottaglighet till kriminalitet. Forskningsläget visar även att det finns en retorik kopplat till brott, där makthavare lägger skuld och ansvar hos kriminella för de övergripande problem som finns i utsatta områden de är verksamma i. En porträttering av kriminella som brutala och moraliskt korrupta möjliggör en straffande logik med hårdare hållning och förhöjda straff. Forskningsläget visar dock inte hur barn i gängkriminalitet beskrivs i förhållande till den tvetydiga roll som dessa barn har; av att både vara förövare och offer. Därmed syftar vår studie till att undersöka hur minderåriga gängkriminella beskrivs i dokument som formar arbetet inom svenska myndigheter och hur dessa myndigheter motiverar hur arbetet med barn i gängkriminalitet ska bedrivas. Detta är något som är av vikt för såväl yrkesverksamma som för vidare forskning.

3. Teori

I följande avsnitt kommer vi redogöra för de teorier som kommer användas för att undersöka beskrivningar av omyndiga gängkriminella i svenska myndigheters dokument, samt hur myndigheterna motiverar sina insatser. För att undersöka hur minderåriga gängkriminella beskrivs som offer och/eller förövare, kommer vi att använda oss av två teorier som synliggör det ideala och icke-ideala offret och förövaren. Dessa teorier visar att det finns en idealbild av offer och förövare, som görs utifrån olika samhällsliga tillskrivelser. Idealbilderna är dock oftast inte verkliga skildringar av de faktiska offren och förövarna. För att vidare undersöka hur arbetet motiveras och hur detta görs med en allt mer straffande hållning, kommer vi även att applicera en teori om en straffande logik. Denna teori redogör för att samhället har genomgått en straffande vändning där hårda straff dominerar retoriken för hur samhället ska lösa kriminalitet. För att sedan förstå hur den straffande logiken opererar i relation till vissa specifika egenskaper och attribut hos minderåriga gängkriminella, kommer vi att använda oss av teorin om moralisk individualism. Teorin om moralisk individualism bygger vidare på den straffande

logiken och belyser att kriminella beskrivs som moraliskt korrupta och brutala, vilket gör att hårdare tag och högre straff legitimeras. Nedan kommer dessa teorier att presenteras och sedan, i analysdelen, att appliceras både enskilt och tillsammans för att förstå vårt material.

3.1 Det ideala offret

Nils Christie har utformat en teori om det ideala offret, "the ideal victim". I boken *Det motspänstiga offret* (2000), som vi använt oss av, har översättningen från "the ideal victim" varit "det idealistiska offret". Men för att underlätta för läsaren gällande vad teorin syftar på med "the ideal victim" gör vi översättningen till "det ideala offret". Nedan kommer vi att presentera denna teori. I analysdelen kommer vi sedan att använda teorin för att belysa hur offer och förövarbeskrivningar görs av minderåriga gängkriminella i de undersökta dokumenten.

Teorin om det ideala offret belyser vilken offersbeskrivning som blir accepterad av offentligheten som ett legitimt offer. Utgångspunkten för teorin är att offret själv inte behöver se sig själv som offer, eller ens tillhöra den grupp som löper störst risk för att utsättas för brott, för att allmänheten ska erkänna någon som offer. Christie menar att offerstatusen är abstrakt och liknar hur vi formar våra uppfattningar kring vem som är ond eller god (Christie 2000, s. 47). Christie antyder vidare att vår inställning till brott påverkas starkt av den samhällsliga debatten kring brott. Samtalet kring ett specifikt brott kan förändras över tid och därmed påverka vår inställning till brottet, och vidare förövaren och offret (Christie 2000, s. 49). Utöver hur den samhällsliga debatten påverkar synen på offret och förövaren, menar Christie att offrets position som svag eller stark även är avgörande för hur allmänheten godkänner någons offerposition. För att samhället ska se och acceptera någons offerroll, behöver "offret" till viss del hävda sin utsatthet, vilket kräver tilltro till sin offerroll (Christie 2000, s. 53f). Offret måste dock fortsatt uppfattas som svag för att vinna samhällets sympati och kan därför inte hävda sin offerposition för mycket (Christie 2000, s. 51).

Utöver vilka egenskaper som påverkar erkännandet av en offerposition, behövs en ideal föröväre för att någon ska kunna vinna acceptans för sin offerposition. Den ideala förövaren utgörs av att ha en ensidig roll som står i motsats till det ideala offret. Att ha en ideal föröväre gör det enklare att legitimera hårdare straff, eftersom det finns en tydlig moralisk anledning. I relation till detta blir det svårt att motivera hårdare straff mot de som har en tvetydig roll. För att de olika rollerna ska accepteras krävs det att det finns en tydlig distinktion mellan dem,

gällande deras egenskap, handlingar och relation till varandra. När dessa två roller inte särskiljer sig tillräckligt, menar Christie att det blir svårt att sympatisera med offret (Christie 2000, s. 55). Utöver förhållandet mellan offret och förövaren, vill allmänheten inte heller att förövaren ska likna oss själva. Vi vill gärna avhumanisera fienden så att den känns avlägsen (Christie 2000, s. 56). Dessutom menar Christie att det är svårt att vinna offerstatus när det fattas en tydlig gärningsperson och då det rör sig om exempelvis strukturella orättvisor (Christie 2000, s. 53f).

Utifrån dessa antaganden har Christie utformat fem kriterier för vad som kategoriserar ett idealt offer och en förövare:

1. Offret är svag
2. Offret utför/hanterar ett respektabelt projekt
3. Offret är på en plats där den själv inte kan klandras för utsatthet
4. Gärningsmannen är stor och ond
5. Gärningsmannen är okänd och det finns ingen personlig relation till offret (Christie, 2000, s. 48).

Utöver denna kategorisering beskriver Christie hur skapandet av ideala offer även påverkar mottagaren. Christie menar att de som kategoriseras in i den ideala offerrollen ofta är mer rädda för att bli utsatt för brott än den som faktiskt riskerar utsatthet. Eftersom det sanna offret är närmare brottsligheten, har de bättre inblick och därmed kunskap om den verkliga utsattheten. De utan insyn har tvärtom ofta en förvrängd bild av verkligheten (Christie 2000, s. 57). Det ideala offret placeras ofta in i en underordnad position som kan vara svår att skapa förändring ifrån och är svår att ta sig ur (Christie 2000, s. 57f). Det är enligt Christie enklare att skapa ideala bilder av offer och förövare i segregerade delar av samhället, där människor oftare isoleras och insynen är mer begränsad. Genom större kunskap om hur verkligheten ser ut kan rollbeskrivningarna komma att ändras (Christie 2000, s. 59).

3.1.1 Det icke-ideala offret

Med utgångspunkt i Nils Christies teori gör Stephanie Fohring ett vidare resonemang kring kategorin det icke-ideala offret. Detta kommer vi att presentera nedan, och vidare i analysen, applicera för att ytterligare förklara hur offerbeskrivningar kan göras.

Enligt Fohring utgörs det icke-ideala offret av någon som inte erkänner/accepterar sin egen offerposition (Fohring 2018, s. 2006ff). Fohring poängterar att kulturella aspekter och vår egen självbild kan ha stor påverkan på huruvida vi vill acceptera vår egen utsatthet och hävda denna till vår fördel. Fohring menar att även offertillhörighet kan leda till upprätthållande av eller flera orättvisor, samt skuldkänslor hos offret själv (Fohring 2018, s. 195).

Fohring belyser att västerländska samhällen idag har stark betoning på individualitet och den enskilda individens styrka. Offerstatusen kan således upplevas som ett personligt nederlag (Fohring 2018, s. 198). Att få en offerstämpel kan även upplevas jobbigt ur ett socialt perspektiv då man blir starkt förknippad med en utsatthet. Offerrollen kan likaså leda till fysiska konsekvenser, såsom exempelvis integritetskränkande undersökning efter sexuella övergrepp. Till följd av möjliga negativa konsekvenser av att själv acceptera en offerroll, finns det offer som därmed motsätter sig offerstatus. Detta är något som Fohring menar kan provocera fram en ilska och känsla av moralisk orättvisa hos offret, då inte offret i lika hög grad möts av omtänksamhet och sympatier (Fohring 2018, s. 198). Fohring menar att de rollbeskrivningar som offer tillskriver sig kommer att påverka de rättsliga konsekvenserna som brott får. Fohring menar att vi är mycket mer benägna att uppleva oss själva som offer om det rör en händelse som vi upplever påverkat oss kraftigt psykologiskt. Likaså är vi mer villiga att anmäla brott om vi ser oss själva som offer. Men på grund av att vi sällan ser oss som offer, kan detta vara en anledning till varför många brott aldrig anmäls (Fohring 2018, s. 199f).

3.2 Den straffande logiken

David Garland skriver i boken *The culture of control: crime and social order in contemporary society* om en straffande logik, som utvecklats i USA och Storbritannien sedan 1970-talet och framåt (Garland 2002, s. 10f, 53). Garland pekar på historiska, sociala, kulturella och politiska processer som tillsammans möjliggjort samtidens åsikter och förhållningssätt till kriminaliteten idag. Hur vi väljer att leva våra liv, hur vi pratar om brottslighet och strukturerar våra samhällen både upprätthåller och reproducerar vår förståelse av brottslighet och våra ageranden för att upprätthålla samhällslig kontroll (Garland 2002, s. 5ff). Garland menar att samhället sedan 1970-talet har präglats av en negativ inställning till välfärden, vilket bidragit till en nedprioritering av det förebyggande arbetet (Garland 2002, s. 54). I samband med detta har det uppstått en hårdare retorik om kriminalitet, med en ökad betoning på lag och ordning. Detta är något som Garland menar har bidragit till att fler agerar på rädslor för tänkbara konsekvenser

av brottslighet istället för att se till helheten av kriminalitet. Detta, menar Garland, har bidragit till att arbetet mot kriminalitet har blivit mer straffande. Han redogör för att det skapades ett större fokus på individens egna ansvar och ett skuldbeläggande av de som utförde brott (Garland 2002, s. 175f).

Den straffande hållningen har likaså påverkat arbetet med unga lagöverträdare. Garland belyser en trend där fler unga skickas till anstalter för vuxna (Garland 2002, s. 65) och att arbetet med rehabilitering för brottslingar, med fokus på pro-sociala behandlingar, bortprioriteras. Istället arbetade man för restriktioner, såsom fängelser (Garland 2002, s. 176). De straffande responser som Garland redogör för i USA och Storbritannien är något han vidare menar spridit sig till europeiska länder, då han kunnat se en liknande oro för hot mot den sociala ordning inom västvärlden (Garland 2003, s. 10).

Garlands teori har dock blivit kritiserad för att inte kunna gå att tillämpa i en svensk kontext. Robert Andersson menar att retoriken inom svensk kriminalpolitik präglas av en straffande vändning, men att den i praktiken handlar om att förebygga brottslighet. Detta är något Anderson menar bero på att den svenska modellen baseras på ett socialdemokratiskt system som alltid haft en repressiv hållning till kriminalitet, men som också värderar ett förebyggande arbete mer än det liberala USA som Garland undersökte (Anderson 2019, s. 33). Anderssons kritik kommer dock från 2019 och den svenska situationen ser annorlunda ut nu. Sedan Tidöpartiernas valvinst 2022 har allt fler repressiva och straffande åtgärder prioriterats i den svenska politiken. Däribland telefonavlyssning, säkerhetszoner och höjda straff (Regeringen & Sverigedemokraterna 2022 s. 19f). Det är alltså inte längre bara retoriken om brott som präglas av en straffande logik, utan även praktiken. Således anser vi att Garlands teori är relevant och användbar för att förstå den straffande logik som präglar arbetet mot gängkriminalitet i en svensk kontext. I analysdelen kommer vi därför att använda oss av teorin om den straffande logiken för att belysa hur myndigheterna motiverar hur arbetet med minderåriga gängkriminella bedrivs.

3.3 Moralisk individualism

Loïc Wacquant skriver om moralisk individualism i boken *Prison of Poverty*. Denna teori är en utvidgning av den straffande logiken och bygger på liknande förhållningssätt om att samhällets syn på kriminalitet har förändrats och blivit allt mer straffande. Teorin belyser hur nyliberala

och konservativa politiska strömningar tillsammans med en ökad kriminalitet har lett till en ny diskurs om kriminalitet, som påverkat dagens straffande förhållningssätt. (Wacquant 2014, s. 1f, 56f).

Wacquant synliggör vidare att den nyliberalistiska politiken tilldelade ”underklassen” ansvar för de problem som fanns i socioekonomiskt utsatta områden och att individerna inom dessa områden kontrollerades och straffades i högre grad (Wacquant 2014 s. 4, 159f). Retoriken som fördes handlade om att de sociala problem som återfinns i socioekonomiskt utsatta områden grundar sig i individens agerande snarare än strukturella orsaker (Wacquant 2014, s. 153f). Wacquant menar att denna retorik, som tillskriver grupper i utsatta områden normbrytande och antisociala beteenden, gör det enklare att motivera hårdare tag riktade mot dem (Wacquant 2014, s. 15). Därav menar Wacquant att makthavarnas beskrivning av brottslighet påverkar allmänhetens uppfattningar, vilket möjliggör ett förhållningssätt där problem individualiseras (Wacquant 2014, s. 175). I analysdelen kommer vi att använda denna teori för att synliggöra på vilka grunder arbetet med minderåriga gängkriminella motiveras.

4. Metod

Nedan kommer vi att redogöra för våra metodval, vårt material och urval, hur vi bearbetat och analyserat vårt material, etiska överväganden samt vår studies tillförlitlighet.

4.1 Metodval

Eftersom vår studie syftar till att förstå hur beskrivningar görs av minderåriga gängkriminella i myndigheters dokument samt hur dessa myndigheter motiverar arbetet med “minderåriga i gängkriminalitet”, använder vi en kvalitativ metod för att kunna få svar på detta. Mer specifikt gör vi en textanalys. Vi har valt en kvalitativ forskningsmetod eftersom den hjälper oss få syn på hur olika beskrivningar av vår omvärld görs (Olsson & Sörensson 2021, s. 131). Den kvalitativa forskningsmetoden handlar om att intressera sig för det interpersonella, hur olika människor förhåller sig till varandra, för att se hur olika beskrivningar kan få mening och betydelse i ett givet sammanhang (ibid). För att synliggöra sådant, innebär en kvalitativ metod att studera ett material för att därefter hitta olika betydelser och variationer och utefter det bygga olika förklaringsmodeller och teorier (Rennstam & Wästerfors 2011, s. 194f). För vår studie har detta inneburit att vi har samlat in vårt material, i form av dokument, och att vi sedan har

sorterat, reducerat och tolkat dokumenten utefter teorier (ibid). Detta har inneburit att vi har utvecklat teorier och förståelseramar under studiens gång, vilket inneburit att vår studie delvis har en induktiv ansats. Samtidigt har vi haft en teoretisk förförståelse som format vårt arbete och gjort vår analys teoridrivna, vilket inneburit att vi likaså delvis har en deduktiv ansats (Olsson & Sörensson 2021, s. 18). Utifrån syftet med vår undersökning, våra frågeställningar och teoretiska grund har vi således valt att göra textanalyser.

4.2 Dokumentanalys

Vi studerar dokument från myndigheter som på olika sätt arbetar med gängkriminalitet. Dessa myndigheter är: Justitiedepartementet, Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Socialstyrelsen och Statens beredning för medicinsk och social utveckling (SBU). Dokumenten som studeras är dokument som formar verksamheten och arbetet med minderåriga gängkriminella. Därav innefattar de olika dokumenten strategier, riktlinjer, kunskapssammanställningar, verksamhetsplaner, bedömningsinstrument och insatser. På så vis, kan dokumenten ge oss insyn i myndigheternas arbete med minderåriga gängkriminella och hur de motiverar att arbetet ska bedrivas.

För att studera dokumenten använder vi oss vidare av en textanalys. En fördel med denna metod är att vårt empiriska material redan finns och är sammanställt då vi använder redan producerad empiri. Tidsmässigt är detta fördelaktigt då vi inte behöver lägga tid på att konstruera vårt material. Det kan dock förekomma vissa svårigheter gällande hur dokumenten ska analyseras och förstås. De som har skrivit materialet kan ha gjort beskrivningar som grundar sig på bestämda tolkningar av begrepp eller sammanfattningar som vi inte får ta del av i det färdiga materialet. Det kan bidra till att vi inte uppfattar beskrivningarna på samma sätt som de som skrivit materialet gjort (Eneroth 1984, s. 120). Studien förlorar dock inte sitt värde till följd av det. Genom att läsa dokumenten utifrån teorierna om det ideala offret, en straffande logik och moralisk individualism, kan studien förhoppningsvis bidra med nya perspektiv för hur myndigheterna motiverar sitt arbete med minderåriga gängkriminella och hur gruppen beskrivs.

4.3 Urval och empiriskt material

Vi har valt att studera dokument från Justitiedepartementet, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, SBU och BRÅ. Det finns dock flera myndigheter som arbetar med minderåriga gängkriminella. Anledningen till att vi valt att studera dokument från dessa myndigheter är för att de styr, reglerar och utformar det statliga och kommunala arbetet med gruppen minderåriga gängkriminella. Genom att undersöka dessa myndigheter kan vi få syn på hur myndigheterna vidare förstår och beskriver minderåriga gängkriminella samt hur de motiverar att arbetet ska bedrivas.

För att få fram relevanta dokument från dessa myndigheter har vårt tillvägagångssätt i urvalsprocessen varit att sortera bland de dokument som ligger ute på myndigheternas hemsidor. Där har vi kunnat urskilja relevanta rubriker, och vid de dokument där rubriken inte gett en tydlig indikation på dess innehåll har vi gått in och undersökt dess relevans. Vi har även valt ut vissa delar av dokumenten som vi anser vara mer relevant för att få fram ett väsentligt empiriskt material.

Studien har ett målstyrt urval. Vi har bestämt, utifrån vår teoretiska utgångspunkt, vilka dokument som möjliggör att vi svarar på studiens frågeställningar. Vi har haft en sekventiell forskningsstrategi vilket innebär att vi i början av forskningsprocessen haft ett initialt urval som sedan utökats och formats med tid. Vi har gjort övervägningar under processens gång, för att säkerställa att vi med hjälp av urvalet kan besvara frågeställningarna (Bryman, 2018, s. 498).

Följande tabell visar mer exakt vilka dokument som utgör studiens data:

Myndighet	Namn på dokument	Utgiven (årtal)	Antal sidor
Regeringskansliet tillsammans med Justitiedepartementet	“Motståndskraft och handlingskraft - en nationell strategi mot organiserad brottslighet”	2024	45 sidor
Regeringskansliet tillsammans med Justitiedepartementet	“Barriärer mot brott - en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet”	2024	31 sidor

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)	“Det brottsförebyggande arbetet i Sverige - Nuläge och utvecklingsbehov 2024”	2024	104 sidor
Brottsförebyggande rådet (BRÅ)	“Att förebygga brott och problembeteenden i skolan- Presentation och analys av tre lokala projekt”	2012	82 sidor
Statens beredning för medicinsk och social utveckling (SBU)	“Nationella kunskapssammanfattningar om metoder och insatser för att förebygga ungdomskriminalitet”	2023	38 sidor
Socialstyrelsen	"Meddelandeblad: Nya bestämmelser när barn och unga misstänks för brott”	2023	6 sidor
Socialstyrelsen	“Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott”	2021	74 sidor
Socialstyrelsen	“Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende”	2020	77 sidor
Polismyndigheten	“Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020-2024”	2023	44 sidor
Polismyndigheten	“Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet”	2022	15 sidor
Polismyndigheten	“Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige”	2023	19 sidor
Polismyndigheten	“Bob - barn och unga i organiserad brottslighet”	2023	38 sidor
			totalt antal sidor: 499

Justitiedepartementet och Regeringens dokument inkluderar ett flertal uppdrag till andra myndigheter i arbetet med minderåriga gängkriminella. Eftersom deras dokument erhåller riktlinjer och uppdrag till andra myndigheter har vi i högre grad framhållit deras dokument i analysen. Detta beror på att deras beskrivningar av minderåriga gängkriminella kan tänkas forma synen på minderåriga gängkriminella och utformningen av arbetet inom samtliga myndigheter. Dessutom har dokumenten ett större omfång av beskrivningar av minderåriga

gängkriminella. Detta tillsammans har bidragit till att vi har valt ut fler citat från dem än från andra myndigheters dokument.

4.4 Bearbetning och analys av material

Nedan kommer vi att visa hur vi gått tillväga när vi bearbetat och analyserat vårt material. Vi kommer börja med att redogöra för hur kvalitativa data ska behandlas. Därefter kommer vi att belysa hur vi bearbetade vårt material, genom att redogöra för vår tematiska analys.

4.4.1 Vad innebär det att utföra en kvalitativ analys?

Kvalitativ forskning värderar variation och innebörd i materialet, snarare än mängden material. För att få fram relevanta delar måste materialet därför läsas om och om. På så vis, kan man finna olika mönster och sortera materialet (Rennstam & Wästerfors 2011, s. 201). Målet är att läsarens egna tolkningar hålls isär vid bearbetningen av texten, men läsarens teoretiska utgångspunkter och förståelseramar kan påverka hur texten tolkas och vad man lägger vikt vid (Rennstam & Wästerfors 2011, s. 201; Eneroth 1984, s. 119f). Detta kan påverka studiens tillförlitlighet. Samtidigt är fördelen med kvalitativa metoder att de möjliggör flexibilitet eftersom forskaren kan justera frågeställningarna utefter det empiriska materialet (Olsson & Sörensson 2021, s. 18). Forskarens roll inom kvalitativ forskning är att synliggöra hur uppfattningar skapas. Att forskaren har en subjektiv roll i undersökningen, behöver alltså inte vara ett hinder, utan kan snarare vara en tillgång för att förstå hur materialet skapar och upprätthåller mening i ett givet sammanhang (ibid).

Efter att materialet har sorterats och teoretiserats har vi reducerat materialet på ett sätt där materialets variation och komplexiteter har kvarstått. Eftersom vår analys inte kommer kunna synliggöra alla ord och meningar i dokumenten, har vi valt representativa delar av materialet. Vi är därmed medvetna om vår påverkan på materialet. Därför har vi gjort sorteringen av materialet med försiktighet genom att välja ut de delarna vi anser representerar meningen och centrala teman i texterna. Även om en annan studie med samma syften och frågeställningar skulle kunna välja ut andra delar av texten, uppfattar vi att de skulle kunna hitta liknande teman som vi gjort, med de teorier vi använt (Rennstam & Wästerfors 2011, s. 202f). Efter att materialet bearbetats har vi beskrivit vad vi kommit fram till och fört en självständig diskussion i förhållande till vårt material (Rennstam & Wästerfors 2011, s. 205f).

4.4.2 Tematisk textanalys

Vi har använt oss av en tematisk textanalys för att tolka och förstå vårt material. En tematisk analys handlar om att finna teman i texterna (Bernard & Ryan 2010, s. 55). Att undersöka återkommande teman inom och mellan texterna är av stor relevans, där intressanta faktorer att undersöka bland annat är hur ofta de förekommer och med hur mycket variation (Bernard & Ryan 2010, s. 59). Som en övergripande metod kommer vi använda ”Cutting and sorting”, som syftar till att plocka ut olika delar i texten som naturligt sticker ut av någon anledning för läsaren (Bernard & Ryan 2010, s. 63f).

Eftersom vi har en teoretisk förförståelse för gruppen minderåriga gängkriminella samt för den samhälleliga debatten om “gängkriminalitet”, har vi plockat fram teman i dokumenten med hjälp av denna förförståelse (Bernard & Ryan 2010, s. 54f). I arbetet med att urskilja teman har vi även utgått från vissa fokuspunkter, vilka handlar om hur, och i vilken omfattning saker och ting beskrivits. På så vis har vi identifierat olika teman för texterna utifrån de repetitionerna som finns i texterna (Bernard & Ryan 2010, s. 56). Det kan gälla uttalanden, specifika ord/begrepp mm (Bernard & Ryan 2010, s. 60). Vi har även undersökt om liknande repetitioner förekommer i andra texter och i sådana fall dra slutsatser om gemensamma teman (Bernard & Ryan 2010, s. 56). Utifrån detta har vi hittat tre dominerande teman i dokumenten.

Det första temat vi hittade handlar om hur myndigheterna beskriver minderåriga gängkriminella utifrån offerbeskrivningar och förövarbeskrivningar. Detta behandlar vi i analysdel 1. Det andra temat handlar om att myndigheterna har en straffande hållning i beskrivningen av minderåriga gängkriminella och hur de motiverar sitt arbete. Detta behandlar vi i analysdel 2. Det tredje temat vi har hittat handlar om att myndigheternas dokument innehöll ett moraliserande över vissa specifika beteenden och egenskaper. Detta tema analyserar vi i analysdel 3.

4.5 Etiska överväganden

Enligt Vetenskapsrådets etiska principer finns det fyra huvudregler när man gör etiska överväganden. Dessa utgörs av informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002, s. 6).

Informationskravet handlar om att forskaren måste informera deltagarna om vad forskningens syfte är, vem som är ansvarig och hur studien kommer genomföras (Vetenskapsrådet 2002, s. 7). Eftersom vårt empiriska material utgörs av redan inhämtade data kan vi inte förhålla oss till denna huvudregel på samma sätt som om vi hade hämtat in datan. Vi kommer således utgå ifrån att myndigheterna vi tagit dokument från har gett denna information till de människor de haft direkt kontakt med för insamling av data.

Vidare är informerat samtycke en etisk grundregel. Detta innebär att forskaren har skyldighet att ge information om frivilligt deltagande samt inhämta samtycke (Öberg 2011, s. 65). Likaså här kommer vi utgå ifrån att myndigheterna har bett om samtycke vid insamling av information från enskilda personer.

Kravet om konfidentialitet syftar till hur känslig och integritetskränkande information ska hanteras och lagras på ett säkert sätt så att inte obehöriga får tillgång till integritetskänsliga uppgifter (Vetenskapsrådet 2002, s. 12). Även här antar vi att myndigheternas insamling av information, avkodning av känsliga data och deras lagring lever upp till Vetenskapsrådets krav på konfidentialitet. Med det sagt har vi genom arbetet med dokument inte stött på någon känsliga data som kan kopplas till privatpersoner.

Dessutom finns principen om nyttjandekravet som syftar till att informationen man får om personer inte får användas i andra ändamål än för forskning samt att det inte heller får användas för direkta åtgärder mot den enskilde (Vetenskapsrådet 2002, s. 14). Myndigheter har vissa sekretesskrav, och i de dokument som vår studie använder har ingen sådan information funnits om privatpersoner. Men eftersom vi inte varit källan till insamling av grundmaterialet, kan vi inte säkerställa att vårt empiriska material har inhämtats i enlighet med de etiska principerna.

En etisk fråga som vi behövt ställa oss då vi använder dokument är hur man hanterar dokument på ett etiskt försvarbart sätt. Till en början har vi behövt göra avvägningen om vilka dokument som utgör rätt empiriskt material för studien. Visst material är inte alltid etiskt försvarbart att använda i en studie, däribland dagböcker eller personliga brev. Detta beror på att det kan innehålla personkänslig information (Eldén 2020, s. 129). Vi har således valt att använda myndigheters dokument som redan är offentliggjorda och som inte innehåller personlig eller identitetskränkande information. Utöver detta, är det av betydelse att det empiriska materialet bidrar till en bredd för att kunna fånga nyanser inom ämnet som undersöks, något som ökar

studiens trovärdighet (Eldén 2020, s. 79f). För att läsaren ska få inblick i urvalet är vi därmed transparenta i utförandet av studiens avgränsning, en process vi redogjort för ovan.

Vidare har vi gjort etiska överväganden vid bearbetningen av materialet. Att fånga nyanser inom materialet är av vikt för att göra dokumenten rättvisa, där vår etiska uppgift är att representera materialet så opartiskt som möjligt. Vid första steget av arbetet, när vi bekantat oss med materialet, har vi försökt ha en öppen inställning för att inte missa olika perspektiv som synliggörs i texterna (Eldén 2020, s. 128). Vidare har vi, vid sorteringen och reduceringen av materialet, haft en utgångspunkt i studiens forskningsfrågor och teoretiska perspektiv. Det är etiskt angeläget att även här vara mottaglig för olika perspektiv, men att forskarens blick är riktad i denna delen av arbetet är dock inte konstigt då det är nödvändigt för att kunna utföra analysarbetet. Med det sagt ser vi dock vikten av att behålla en helhetsbild av dokumenten, så att datan blir representativt. För att upprätthålla en nyans har vi aktivt tänkt på att plocka fram aspekter som inte bara styrker vår teoretiska utgångspunkt (Eldén 2020, 128f).

4.6 Tillförlitlighet

Vid utförandet av en vetenskaplig studie finns det kriterier som avgör studiens kvalitet och vetenskaplighet. Kriterierna handlar om vilken roll man har som forskare och hur man förhåller sig till metoden (Loh 2013, s. 4f). Dessa kriterier ser lite olika ut beroende på om studien är kvalitativ eller kvantitativ, till följd av olika forskningsideal där man värderar kunskap på olika sätt. Vid en kvantitativ studie värderas positivistiska forskningsideal såsom objektivitet, validitet och generaliserbarhet (Nylén 2005, s. 156f). Den kvalitativa forskningen baseras på kriterier som handlar om studiens tillförlitlighet i förhållande till begreppen: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och objektivitet (Loh 2013, s. 5). Nedan kommer vi att analysera vår studie utifrån dessa begrepp, men först kommer vi att diskutera materialets äkthet och relevans.

Eftersom vårt mål är att studien ska ge en rättvis skildring av olika beskrivningar av minderåriga gängkriminella och våra dokument, har vi återgett citat så korrekt som möjligt, och inkluderat olika myndigheters beskrivningar. Vi menar att studien uppfyller en ontologisk äkthet då studien möjliggör en större förståelse för hur och vilka beskrivningar som görs av minderåriga gängkriminella inom myndigheternas dokument. Likaså har studien en pedagogisk äkthet eftersom olika beskrivningar av minderåriga gängkriminella synliggörs (Bryman 2018, s. 470). Studien har även en relevans för forskningsfältet (Bryman 2018, s. 475), då mer forskning kring

framställningen av unga lagöverträdare behövs. Studien medvetandegör myndigheternas offer- och förövarbeskrivningar av minderåriga gängkriminella och visar på hur myndigheterna motiverar arbetet med minderåriga gängkriminella.

Hur trovärdig vår studie är handlar om huruvida vi använder en rimlig metod i förhållande till vår forskningsfråga (Loh 2013, s. 9f). Vi vill undersöka hur minderåriga gängkriminella beskrivs i myndigheters dokument och hur arbetet med dem ska bedrivas. För att göra detta, gör vi en tematisk textanalys av dokumenten för att urskilja de beskrivningar som görs. På så vis, använder vi oss av en metod som hjälper oss undersöka vår forskningsfråga, vilket ökar studiens trovärdighet. Samtidigt innebär en tematisk textanalys att vår roll som forskare inte är objektiv. Den tematiska analysen har producerats utifrån våra teoretiska förståelseramar, men genom att vara medvetna om vår möjliga påverkan har vi försökt agera opartiskt i största möjliga mån (Loh 2013, s. 5). Med det sagt, har vi inte en renodlat induktiv metod. Detta eftersom vi har haft vissa satta teorier och teoretisk bakgrund från forskningsprocessens start (Olsson & Sörensson 2021, s. 18). För att hantera vår icke-objektiva roll som forskare och öka studiens trovärdighet, har vi så konkret som möjligt förklarat hur vi gått till väga i vår studie (ibid). Ytterligare ser vi att det är av vikt att vår slutdiskussion synliggör forskningsläget för studien. Detta för att studiens bidrag ska stå i proportion till forskningen som bedrivits på området.

Slutligen ökar studiens överförbarhet då liknande teman om bland annat offer och förövarbeskrivningar, den straffande logiken och ett moraliserande över beteenden, kan återfinnas i andra kontexter än i den svensk kontext vi undersöker (Bryman 2018, s. 465f). Samtidigt värderas ett djup inom kvalitativ forskning, och därmed det unika inom den kontexten som undersöks (Bryman 2018, s. 467). Att vår studie använder sig av svenska dokument kan således påverka vilka resultat vi får fram och därmed studiens överförbarhet.

5. Analys och resultat

Nedan kommer vi redogöra för de citat som, efter sortering och reducering, plockats fram som representativa för de centrala teman vi funnit inom dokumenten. Vi kommer först presentera källan till citatet, nämligen vilken myndighet citatet kommer ifrån. Därefter presenteras citatet och vidare analyseras citaten med hjälp av studiens teorier. Utifrån studiens teorier kommer vi

att argumentera för de mönster och teman vi funnit. De olika mönster vi funnit är: offer och förövarbeskrivningar i dokumenten, en straffande logik inom dokumenten samt ett moraliserande förhållningssätt över beteenden inom dokument.

5.1 Offer och förövarbeskrivningar i dokumenten

Ett av de teman som vi funnit i dokumenten är att de på olika sätt förhåller sig till offer och förövarbeskrivningar av minderåriga gängkriminella. Eftersom dessa beskrivningar görs i relation till varandra, kommer vi nedan att belysa hur både offer och förövarbeskrivningar görs i dokumenten. Vi kommer börja med att belysa förövarbeskrivningar, då de är dem mest dominerande i dokumenten. Därefter kommer vi att analysera offerbeskrivningar och den motstridiga roll som barn i gängkriminalitet kan få av att vara både offer och förövare, många gånger samtidigt.

5.1.1 Förövarbeskrivningar i dokumenten

I Regeringens dokument från Justitiedepartementet *Barriärer mot brott - en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet* (2024) skriver regeringen:

[...] När individer ändå dras in i kriminalitet behöver samhället tydligt markera allvaret i detta och rättsväsendet upptäcka, utreda och lagföra de brott som begås. Ytterst har individen ansvar för sina egna handlingar. (Ds 2023/24:68, s. 5)

Regeringen menar att individen, oavsett ålder, har ett eget ansvar för sina handlingar. När en individ luras in i en verksamhet som den agerar kriminellt för, blir gränsen mellan att enbart vara indragen i kriminalitet och aktiv kriminell passerad. Även om barn är brottsoffer i relation till rekryteringen, kommer det att överskuggas av deras egna brottslighet, eftersom individen har det *yttersta ansvaret för sina egna handlingar*. Enligt Christie sympatiserar vi inte med personer som både är offer och förövare. Därför kan det bli svårt för barn i gängkriminalitet att vinna en offerstatus (Christie 2000, s. 51, 55).

Regeringen skriver vidare:

För att bättre kunna förhindra, utreda och lagföra brott som begås av unga personer och förebygga att barn och unga dras allt djupare in i en kriminell gängmiljö låter regeringen också utreda om det finns behov av utökade möjligheter att anhålla och häkta personer som

inte fyllt 18 år. [...] I uppdraget ingår även att föreslå hur en ordning bör utformas som innebär att det blir möjligt att använda hemliga tvångsmedel mot personer som inte har fyllt 15 år och som begår grova brott. (Ds 2023/24:68, s. 9f)

Regeringen beskriver ett arbete som ska innebära *utökade möjligheter* för repressiva åtgärder mot barn. Att barnen oaktat sin ålder ska mötas av kontroll och hårdare straff visar på att barnen inte beskrivs som offer, utan som förövare som begår grova brott (Christie 2000, s. 51, 55). Citatet visar således på en syn där barn måste möta tydligare konsekvenser vid brottslighet.

Regeringen skriver även följande:

Länge betraktades kopplingen mellan socioekonomisk bakgrund och brott som en självklarhet. Senare studier har dock visat att detta samband är svagt och att andra omständigheter relaterade till exempelvis familjesituationen, skolgången och individen själv har större förklaringsvärden. Det kan bland annat handla om föräldrarnas omsorgsförmåga, umgänge med brottsliga kamrater och den enskildes brist på självkontroll. Även individens och omgivningens normer, värderingar och attityder kring kriminalitet lyfts fram i forskningen. (Ds 2023/24:67, s. 6)

I ovanstående citat poängterar regeringen att särskilda egenskaper hos individen kan påverka barnets mottaglighet för kriminalitet. Barnen är fortsatt offer i rättslig mening för olaglig rekrytering, men regeringens utgångspunkt är att de som går med i gängen möjligtvis inte enbart kan ses som offer för yttre påverkan, utan även som offer för deras egen karaktär. Detta eftersom de menar att vissa egenskaper såsom *brist på självkontroll* eller *attityder* gör dem mer receptiva eller kanske till och med gör att de själva letar efter kriminella miljöer. Genom dessa tillskrivelser av barnen, blir det också lättare att beskriva barnen som förövare (Christie, 2000).

Regeringen skriver vidare:

Det är också angeläget att destruktiva föreställningar om maskulinitet adresseras tidigt bland barn och unga. Sådana normer är tillsammans med prokriminella attityder och värderingar även centrala komponenter i det gäng- och nätverksrelaterade våldet. (Ds 2023/24:68, s. 17)

Citatet kommenterar uttryck för maskulinitet, som Regeringen menar är destruktiva, samtidigt som de också kopplar samman maskulina karaktärsdrag med kriminalitet. Fohrings teori

redogör för att det kan finnas en vilja eller motvilja hos offret att själv erkänna sin offerposition. Hon skriver att en anledning till att motsätta sig offerstatus kan vara att offerrollen förknippas med egenskaper som svaghet och utsatthet (Fohring 2018, s. 200ff). Utifrån Regeringens beskrivning framhäver gängkriminella en destruktiv maskulinitet, vilket går att tolka som att det finns en vilja hos minderåriga gängkriminella att uppfattas som hård och tuff. Fohring skriver att uttryck för självsäkerhet kan kopplas till en känsla av personlig styrka hos individen (ibid). Maskulinitet kan möjligtvis vara något som utgör en grund för upplevd självsäkerhet i dessa miljöer. Att anamma maskulina attribut, handlingar och attityder skulle därmed kunna minska känslan av svaghet och öka status i gängen. Dock kan förövarstatusen samtidigt enklare tillskrivas och fastställas till följd av detta.

Vidare skriver Polismyndigheten i dokumentet *Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020-2024*:

[...] Polismyndigheten [ska] kraftsamla för att förebygga dödligt våld kopplat till kriminella nätverk. Det handlar bland annat om att utgå från en värderad lägesbild av konfliktläget och kartlägga individer och grupper, att rikta arbetet mot olika arenor, plattformar, situationer och konstellationer av individer och grupper samt att tillsammans med övriga samhället motverka rekryteringen till och öka avhoppet från kriminella miljöer. (Polismyndigheten 2023, s. 17)

Polisen skriver att de ska *kartlägga individer och grupper* för att *motverka rekrytering* till gäng och *öka avhoppet* från gängen. Vilka polisen ska rikta sitt arbete mot framkommer dock inte, men man kan anta att det är individer och grupper som polisen känner till eller intresserat sig för. Hur kategoriseringen görs, av vilka aktörer som är intressanta och inte, går att förstå genom Christies förståelse av hur vi kategoriserar beteenden. Genom att särskilja människor och deras handlingar skapas det enligt Christie vissa bilder av ont och gott. Det som anses vara onda egenskaper kopplas samman med förövaren och goda handlingar kopplas samman med det oskyldiga offret (Christie 2000, s. 47, 49). Enligt Christie gör sådana beskrivningar blir det enklare att motivera riktade insatser mot särskilda personer (Christie 2000, s. 55). Förövarbeskrivningar kan således motivera polisens kartläggning.

Vidare skriver Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) följande:

Ett område där det saknas nationella kunskapssammanställningar är metoder och insatser för att förhindra återfall i brott hos barn och unga som ännu inte är straffmyndiga. Detta område

är särskilt angeläget i och med att grova brott utförs av allt yngre individer, vilket lyfts fram av en nyligen publicerad Brå-rapport. (SBU 2023 s. 27)

Utformade kunskapsmetoder för hur man ska jobba brottsförebyggande med återfallsproblematik för unga som inte är straffmyndiga, existerar inte idag. För att jobba förebyggande mot kriminalitet menar Christie att personens förövarstatus måste erkännas (Christie 2000, s. 49ff). Men då personer under 15 år inte är straffmyndiga försvåras riktlinjerna för arbetet. På så vis, visar detta citat hur tvetydigheten som barn i gängkriminalitet besitter; av att vara både offer och förövare, kan göra det svårt att arbeta förebyggande. Denna motstridiga beskrivning av att beskrivas som både offer och förövare, är något vi vidare kommer att fortsätta analysera nedan.

5.1.2 Offerbeskrivningar och tvetydig rolltillhörighet i dokumenten

Regeringen skriver vidare i dokumentet *Barriärer mot brott - en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet* (2024) följande:

Inte minst har kommunerna en viktig roll i arbetet med att bryta rekrytering till och socialisering in i kriminella nätverk, förhindra att barn och unga involveras och utnyttjas i kriminalitet och stödja individer som vill lämna kriminaliteten bakom sig. (Ds 2023/24:68 s. 7)

När de skriver om vikten av att *bryta rekryteringen* och förhindra att barn *utnyttjas i kriminalitet* framhäver de barnen som en målgrupp som är i behov av skydd från exploatering, och således tilldelas barnen en offerroll.

I Polismyndighetens dokument *Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020-2024* skrivs följande:

I en nyligen utgiven studie från Brottsförebyggande rådet (Brå) konstateras att det framförallt är barn som rekryterar andra barn till kriminella nätverk (Polismyndigheten 2024, s. 13).

Polisen konstaterar att det främst är barn som agerar öppet kriminellt på offentliga platser, exempelvis genom narkotikahandeln (Polismyndigheten 2023, s. 8). Det är bland annat till följd av detta som barn rekryterar andra barn (Polismyndigheten 2024, s. 11). Eftersom barnen både utför rekryteringen men också utsätts för den, tillskrivs barnen en icke-ideal offerposition.

Enligt Christie är isärhållandet av förövare och offer viktigt för att rollerna ska erkännas och vinna status (Christie 2000, s. 55). Egenskaperna hos offret och förövaren beblandas genom polismyndighetens beskrivning, vilket gör det svårt att göra tydliga särskiljningar dem emellan.

Regeringen skriver i dokumentet *Motståndskraft och handlingskraft - en nationell strategi mot organiserad brottslighet* (2024) följande:

Genom att via olika metoder knyta till sig yngre barn som används i distributionen av narkotika och i annan kriminell verksamhet kan de äldre tjäna mer pengar och göra karriär inom nätverken. En kontinuerlig nyrekrytering är en del av nätverkens affärsmodell. Det faktum att äldre medlemmar är ekonomiskt beroende av de yngres medverkan ger inte bara incitament för rekrytering utan också för att försvåra utträden ur nätverken. (Ds 2023/24:67, s. 9)

I citatet framhåller regeringen att rekrytering av barn baseras på äldre medlemmars ekonomiska intressen. Polisen och regeringen skiljer sig således åt i vad de synliggör gällande rekryteringen. Regeringen skriver att orsaken bakom rekryteringen är att kunna *använda* yngre barn för kriminell aktivitet. Barnen porträtteras därav som offer. Samtidigt framställer regeringen rekryterarna som hänsynslösa förövare som utnyttjar barn. I kombination med polisens utlåtande, om att det främst är barn som rekryterar andra barn, tilldelas således barnen en dubbelsidig roll som både offer och förövare. Enligt Christie försvårar detta läsarnas sympati med barnens utsatthet (Christie 2000, s. 55f).

Brå skriver följande i dokumentet *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige* (2023):

[...] Barnombudsmannen instämmer i Socialstyrelsens bild av att kunskapen saknas om flickor i kriminalitet, men också att kunskapen om flickors erfarenheter av att utnyttjas i kriminella aktiviteter brister. Polismyndighetens kartläggning av kvinnors roll i gängkriminalitet bekräftar också avsaknaden av forskning på det här området. Nationell och internationell forskning har historiskt fokuserat främst på fysiskt våld, som kvinnor mer sällan utövar i jämförelse med män, vilket har synliggjort männens roll i kriminalitet mer än kvinnornas. (BRÅ 2024, s. 59)

Kvinnor i gängkriminalitet beskrivs vidare följande i polismyndighetens dokument *Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige* (2024) följande:

En tidigare kartläggning av kvinnors delaktighet i kriminella miljöer visar att den är betydligt mer utbredd än vad som tidigare uppskattats. (Polismyndigheten, 2024, s. 9) Det kan förklaras av att kvinnor och mäns kriminella beteenden inte uppfattas på samma sätt. Detta har på olika sätt bidragit till att kvinnors roller i kriminella nätverk inte lyfts fram i lika hög grad. (Polismyndigheten 2024, s. 10)

Citaten tyder på att det råder bristande kunskap kring kvinnors aktivitet inom gängkriminalitet. Det synliggörs att kvinnors kriminella beteende generellt sett skiljer sig från männens, men likaså att beteenden kan uppfattas på olika sätt beroende på kön. Det tycks således vara svårare att skapa ideala förövarbeskrivningar av kvinnor. Christie menar att den ideala förövaren anspelar på styrka, brutalitet och vi vill gärna kunna avhumanisera förövaren (Christie 2000, s. 55f), egenskaper som skulle kunna antas gå emot normen om den omhändertaganden kvinnan. Den stereotypiska bilden av kvinnan samspelar således inte med den ideala förövaren (ibid). Det kan i sin tur leda till att man inte lika aktivt letar efter tecken på kriminella handlingar hos kvinnor, klassar dem som offer och således missar information gällande kvinnors delaktighet inom kriminella nätverk. Detta blir framförallt spännande då regeringen, som tidigare nämnt, gör förövarbeskrivningar av destruktiv maskulinitet.

Även om minderåriga i gängkriminalitet främst beskrivs vara förövare, framställs barnen även ha en dubbelsidig roll då de även i vissa situationer kan beskrivas vara offer. När barn framställs som offer är det dock viktigt, enligt Fohring, att barnen själva erkänner sin offerposition. Fohring menar att det kan bli svårare för offentligheten att se barnens faktiska utsatthet om den döljs bakom en hård fasad. När egenskaper förknippade med förövare tillskrivs barn blir det således svårare för allmänheten att acceptera barnens offerstatus (Fohring 2018 s. 198). Utöver omgivningens acceptans påverkar det även barnens självbild. Barnen blir mer benägna att skuldbelägga sig själva för situationen de hamnat i, trots exempelvis rekrytering, om allmänheten inte erkänner dem som offer. Om barnen inte ser sig själva som offer och kan hävda sin offerposition, kan det göra dem mindre benägna till att anmäla brott de utsätts för och det påverkar även deras möjligheter till rättslig upprättelse (Christie 2000, s. 55; ibid). I enlighet med detta kan det möjligtvis krävas porträtteringar av barn som ideala offer för att möjliggöra goda rättsliga effekter av utnyttjandet av barn inom kriminella nätverk.

Regeringen skriver även följande:

Samtidigt drabbas allt fler anhöriga och utomstående av våldet. Situationen är mycket allvarlig och saknar motstycke i Europa. Särskilt drabbade är människor i utsatta områden i storstäderna, men våldet har spridit sig även till andra städer och mindre orter i landet. (Ds 2023/24:68, s. 3)

Vilka regeringen ser som de riktiga offren är de som inte har en direkt koppling till gängkriminaliteten. Citatet synliggör hur anhöriga och utomstående personer som inte själva har en direkt koppling till våldet, blir utsatta. Enligt Christies teori är det den distans till våldet som utomstående besitter som kan göra att de vinner offerstatus (Christie 2000, s. 48). De anhöriga offren är dock svårare att tilldela offerstatus eftersom de, trots eget avstånd till kriminaliteten, har en relation till någon som är aktivt kriminell. Kopplingen mellan den anhöriga och förövaren, i form av släktskap och möjligtvis egenskap, gör att särskiljningen dem emellan inte blir tillräcklig. Enligt Christies teori är även faktorn att enbart befinna sig självvalt på samma plats som förövaren (i detta fall, att bo i samma område) något som kan orsaka förlusten av offerstatus (ibid). Således är de fall där brotten begås inom socioekonomiskt utsatta områden, där det finns uttalade och påtagliga risker att bo, något som kan användas mot offret.

Mot denna bakgrund, ser vi att dokumenten på olika sätt beskriver minderåriga gängkriminella som offer och förövare. Vid de beskrivningar där barnen framhävs som offer, framhävs likaså ofta deras roll som förövare inom samma citat. Vid beskrivningar som porträtterar barnen som förövare, kontrasteras detta inte i lika stor med barnens utsatthet. Således är förövarrollen den mest framträdande beskrivningen av minderåriga gängkriminella.

5.2 En straffande logik som motiverar arbetet med gängkriminalitet

Ett tema som vi har hittat i dokumenten är att myndigheterna motiverar arbetet med minderåriga gängkriminella utifrån en straffande hållning till brottslighet. Detta kommer vi redogöra för nedan.

I rapporten *Barriärer mot brott. En socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet* (2024) skrivs följande:

Sverige är i grunden ett tryggt och säkert land med en relativt låg nivå av brottsutsatthet och ett högt förtroende bland medborgarna för rättsväsendet. Det är positivt och något att värna.

Samtidigt har utvecklingen de senaste åren varit negativ i flera avseenden. De kriminella nätverken breder ut sig och konflikter om narkotikamarknader och personliga oförrätter skapar våldsspiraler som är svåra att stoppa. År 2022 ökade det dödliga skjutvapenvåldet kraftigt, från redan höga nivåer. Under 2023 fortsatte antalet skjutningar och sprängningar i landet vara alarmerande högt. [...] Situationen är mycket allvarlig och saknar motstycke i Europa. Särskilt drabbade är människor i utsatta områden i storstäderna, men våldet har spridit sig även till andra städer och mindre orter i landet. [...] Behovet av att minska brottsligheten och öka tryggheten i Sverige är därför vår tids stora frihetsfråga. (Ds 2023/24:68, s. 3)

Regeringen målar upp en mörk bild av Sverige; ett Sverige som *i grunden* är ett *tryggt och säkert land* som varit med om en *negativ utveckling*. Denna beskrivning tyder på en bild av att Sverige var bättre, tryggare och säkrare förr. Nu beskrivs Sverige vara ett oroligt land, där våldet finns lite överallt, såväl i storstäder som i mindre orter i landet. Sverige har därför *behov av att minska brottslighet och öka trygghet*, då det är *vår tids stora frihetsfråga*. Hotet mot Sveriges trygghet beskrivs vara de kriminella nätverken som breder ut sig. Denna förståelse går att förklaras av det Garland menar vara västerländska systemens rädsla mot social ordning. Garland menar att de senmoderna västländernas system är lätta att rubba, eller göra om, med tanke på att de har en fri marknad. Den fria marknaden är något som möjliggör social ordning, vilket vidare hotar att rubba det västerländska systemet. Garland menar att de västerländska länderna därför har lättare att anamma en mer straffande logik i förhållande till kriminalitet, då det blir en snabb lösning för att rädda systemet och upprätthålla ordningen (Garland 2003, s. 5ff). Att Sverige beskrivs på detta sätt; som bättre förr och otryggt nu, används således som en argumentation för varför Sverige måste minska brottsligheten genom mer repressiv åtgärder.

Polismyndigheten skriver i *Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020-2024* följande:

Tillsammans med extremism och terrorism utgör den organiserade brottsligheten ett inre säkerhetshot som hotar demokratin. [...] Bristande integration bidrar till att barn och unga lockas in i kriminella gäng och extremism med ökad polarisering mellan grupper och misstro mot staten och dess institutioner som följd.” (Polismyndigheten 2024, s. 13).

Polismyndigheten skriver vidare:

Polismyndigheten ska också öka uppkläringen inom detta område (våld mot barn och mäns våld mot kvinnor, vår kommentar) genom ett offensivare förhållningssätt mot gärningspersonerna, en effektiviserad utredningsverksamhet och ett fokus på det grova våldet mot både kvinnor och barn. (Polismyndigheten 2024, s. 16)

Lösningen på situationen i Sverige beskrivs vara hårdare tag mot *gärningspersonerna*, vilket tyder på en straffande hållning gentemot de som beskrivs som förövare. Bilden som ges är att hårdare tag är vägen framåt.

Regeringen skriver följande:

För att förebygga brott behöver även så kallade situationella preventiva åtgärder vidtas, som riktas mot tillfället, platsen eller sammanhanget där brott kan begås. Exempel på sådana åtgärder är ökad polisnärvaro, kamerabevakning på brottsutsatta platser och brottsförebyggande åtgärder i samhällsplaneringen och den fysiska miljön. (Ds 2023/24:68, s. 4f)

Regeringen beskriver att de satsar på nya, hårdare tag. Satsningarna som görs riktas mot individen som utför brottet och på platser brotten begås. De förebyggande insatserna riktas således inte på tänkbara processer som kan påverka att individen kan tänkas utföra brottet. Arbetet förhindrar att redan planerade brott begås. Åtgärderna som regeringen föreslår präglas av ett straffande synsätt på kriminalitet, vilket stämmer överens med det förhållningssätt till kriminalitet Garland beskriver. De anser att hårda sociala responser krävs för att komma till stånd med att brott begås (Garland 2003, s. 54ff). Kontroll över brottslighet blir pekpinnen framåt och vägen dit är ökad *polisnärvaro, kameraövervakning och brottsförebyggande åtgärder i samhällsplanering och fysiska miljön*. När regeringen inledningsvis beskriver att det handlar om en frihetsfråga att bli av med brottsligheten och att medel som polisnärvaro och kameraövervakning bör användas för att nå målet, skriver de hur denna friheten skulle se ut och för vem friheten skulle infinna sig med ett mer kontrollerat samhälle.

Regeringen skriver även:

Regeringen har exempelvis gett en utredare i uppdrag att se över utlänningslagstiftningen i syfte att bland annat öka möjligheterna att neka och återkalla uppehållstillstånd på grund av brister i levnadssätt (dir. 2023:158). I Regeringskansliet pågår även ett arbete med att, i enlighet med Tidöavtalet, tillsätta en utredning som ska se över regelverket om utvisning på

grund av brott, i syfte att möjliggöra fler utvisningar av utlänningar som begår brott (Ds 2023/24:68, s. 12)

Vad det innebär att brista i sitt levnadssätt förklaras inte vidare. Däremot beskrivs det som något som är icke-önskvärt som du som inte kommer från Sverige kan besitta. Beskrivningen som görs av utlänningar som utför brott präglas av en slags ideal förövarbeskrivning där de, på grund av brister *i sitt levnadssätt*, har en så låg moral att de måste utvisas och få sitt uppehållstillstånd återkallat från Sverige (Christie 2000, s. 55). "Utlänningarna" beskrivs indirekt som något väsensskilt från det svenska, när det är dem som ska straffas och utvisas. Den straffande logiken som präglar det svenska synsättet påverkar således olika individer på olika sätt (Wacquant 2014, s. 15).

5.2.1 En straffande logik inom beskrivningarna av minderåriga gängkriminella

Den straffande logiken präglar fokuset på hårdare tag och vidare repressalier i arbetet med minderåriga gängkriminella. Nedan belyser vi hur den straffande logiken för arbetet kan framhävas inom beskrivningarna som görs av minderåriga gängkriminella.

I dokumentet *Motståndskraft och handlingskraft. En nationell strategi mot organiserad brottslighet* (2024) skriver regeringen:

För att bättre kunna förhindra, utreda och lagföra brott som begås av unga personer och förebygga att barn och unga dras allt djupare in i en kriminell gängmiljö låter regeringen också utreda om det finns behov av utökade möjligheter att anhålla och häkta personer som inte fyllt 18 år. Utredningen ser också över polisens möjlighet att hålla kvar brottsmisstänkta barn och unga under viss tid i syfte att överlämna den unge till t.ex. socialtjänst eller föräldrar. I uppdraget ingår även att föreslå hur en ordning bör utformas som innebär att det blir möjligt att använda hemliga tvångsmedel mot personer som inte har fyllt 15 år och som begår grova brott. Genom en sådan förändring ökar möjligheterna att utreda brott och i förekommande fall komma åt personer som utnyttjar barn för kriminella syften. (Ds 2023/24:67, s. 9f).

Vidare skriver även regeringen:

"I dag särbehandlar straffsystemet unga personer, både vid straffmätning och val av påföljd. [...] När brottsligheten kryper allt längre ner i åldrarna måste samhället kunna agera kraftfullt

och vidta åtgärder så att en kriminell livsstil kan avbrytas i tid. Unga som begår brott måste mötas av tidiga, tydliga och trovärdiga reaktioner.” (Ds 2023/24:68, s. 13)

De två citaten ovan visar att regeringen menar att det är viktigt att öka möjligheterna för repressiva åtgärder. Även om Justitiedepartementet har en tradition av att arbeta utifrån en straffande hållning, är det nytt att barn som inte fyllt 15 år, och därmed inte är straffmyndiga än, ska möta repressiva repressalier. Regeringen och Justitiedepartementet framhåller förslag om påföljder, så som att *anhålla* och *häkta* personer som inte än fyllt 18 år, eller genom utredningsmedel som *hemlig avlyssning* mot barn som inte är straffmyndiga. Regeringens uttalade syfte med dessa repressiva åtgärder är att skapa påföljder för barn som begår brott och att, i förebyggande åtgärd, förhindra personer att utnyttja barn. Barn kan i någon bemärkelse förstås som offer då de beskrivs *utnyttjas* av kriminella gäng. Samtidigt ses barn som utför kriminella handlingar som förövare, även om de inte är straffmyndiga. Vidare synliggörs även en bild av att både gängen och barnen själva utnyttjar att straffsystemet *särbehandlar* dem. Dessa synsätt kan utifrån Garland förstås ha grund i ett nyliberalistiskt, individorienterat perspektiv med utgångspunkt i att individen har det yttersta ansvaret för sitt handlande, oavsett ålder (Garland 2003 s. 54, s. 175ff). Barnen som utför kriminella handlingar ses således inte som barn, utan som kriminella förövare som ska möta *tidiga, tydliga och trovärdiga reaktioner*.

Vidare skriver Socialstyrelsen (2020) följande:

[...] barnets eller den unges bästa och genomförs tillsammans med barn, unga och deras närstående. Kärnan i det sociala arbetet är möten för positiva och varaktiga förändringar. (Socialstyrelsen 2010, s. 10)

Synen på barnet skiljer sig således mellan de olika dokumenten, vilket även syns i hur man tänker att insatser bedrivs på bästa sätt. Socialstyrelsen beskriver vidare i dokumentet *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott* om olika behandlingsinsatser som barn med normbrytande beteende kan behöva. Dessa handlar om färdighetsträning, hemuppgifter, positiv förstärkning, kognitiv omstrukturering, rollspel, observation, modellering och effektivt ogillande (Socialstyrelsen 2021, s. 21f).

Socialstyrelsen skriver även:

En av de bärande tankarna i social inlärningsteori är att socialt beteende uppstår i samspel med andra, exempelvis i familjen, i skolmiljön och i kamratkretsen. Barnet förvärvar olika beteenden och strategier, dels genom att iaktta andra och härma deras beteende, dels genom att pröva och öva på egen hand. De beteenden och strategier som ger bästa möjliga utdelning, det vill säga förstärks av omgivningen på ett eller annat sätt, kommer barnet att fortsätta med. (Socialstyrelsen 2021, s. 21)

Insatserna fokuserar på att förändra individen och dennes egna problematik. Barnen kan vara ”föröväre” och ha ett normbrytande beteende, men samtidigt vara drabbade av omständigheter inom *familjen, skolmiljö, kamratkretsar*, som upprätthåller barnens utsatthet. Socialstyrelsen synliggör således omgivningens påverkan på barnens position, samtidigt som arbetet som Socialstyrelsen framför fokuserar på att förändringen ska ske hos det enskilda barnet. Till skillnad från de andra myndigheternas beskrivningar så synliggörs det att Socialstyrelsen ser en förändringspotential hos barnet. En syn på att beteenden kan ändras. Även om den straffande logiken inte ter sig på samma sätt i Socialstyrelsens dokument som i exempelvis polisens eller regeringens, präglas Socialstyrelsens synsätt av en tanke om att det finns ett individuellt ansvar för den enskildes liv och förändring av problematiken. Fokuset på individens egna ansvar visar på samma inriktning på problemet som återfinns i Garlands beskrivning av hur den straffande logiken påverkar vårt synsätt på kriminella (Garland 2003, s. 175f).

5.3 Ett moraliserande förhållningssätt som motiverar arbetet

Ett ytterligare tema som vi har hittat i dokumenten är att de har en tendens att moralisera beteenden och egenskaper för att motivera varför en viss åtgärd behövs. Detta är något vi analyserar nedan.

Regeringen skriver i dokumentet *Barriärer mot brott. En socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet* (2024) att arbetet mot gängkriminalitet ska präglas av att motverka vissa egenskaper som både barn i gängkriminalitet och de som är ansvariga för barnen, vårdnadshavarna, besitter (Ds 2023/24:68, s. 6).

Regeringen skriver:

Vårdnadshavare har således en viktig roll för att bryta en negativ utveckling. [...] Flera skyddsfaktorer mot normbrytande beteende är relaterade till föräldrars förmåga att engagera

sig i barnets liv och att vid behov använda sig av de stödresurser som kommuner och andra aktörer kan erbjuda. (Ds 2023/24:68, s. 22)

Citatet synliggör Regeringens ståndpunkt om att vårdnadshavare är de som har det yttersta ansvaret för att barnen inte ska begå brott. De skriver om förmågor såsom *föräldrarnas förmåga att engagera sig* och visa omsorg. En del av arbetet är att få föräldrarna till att bli mer närvarande än vad de är idag, då de tänker att detta kommer minska barnens vilja och möjlighet till att gå med i kriminella gäng. Förvisso visar detta på en beskrivning där barn får vara barn, samtidigt som problemet också förläggs på föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden. Utifrån teorin om moralisk individualism skulle sådana beskrivningar kunna innebära att man projicerar orsaken till problemen på enskilda individer (Wacquant 2014, s. 153f). Regeringen verkar mena att vi alla kan påverka vår situation oavsett omgivningens inverkan, såsom sociala tryck, eller andra förutsättningar såsom fattigdom. Detta är något som går att förstås som moralisk individualism. Regeringen anser att barnens normbrytande och kriminella beteenden grundar sig i vilken typ av uppfostran barnen får och inte till följd av strukturella problem (Wacquant 2014, s. 4, 153f).

Vidare skriver regeringen:

Regeringen har också beslutat lagrådsremissen 'Åtgärder för tryggare bostadsområden med förslag om utökade möjligheter att säga upp hyresgäster som har begått brott'. Förslagen innebär bland annat att en hyresgäst som är förälder ska ha ett ansvar att se till att ett barn inte begår brott som skapar otrygghet för andra som bor i området. (Ds 2023/24:68, s. 22)

Utöver att göra vårdnadshavare skyldiga för deras barns kriminalitet, menar regeringen även att vårdnadshavare som inte kan tygla sina barns beteenden ska få verkliga sociala påföljder såsom vräkning.

Regeringen skriver även:

Innan det kriminella livets baksidor ännu blivit uppenbara för individen kan det också finnas en dragningskraft i förväntningar på status, pengar, spänning och gemenskap. (Ds 2023/24:68, s. 25)

Dessutom skriver regeringen i *Motståndskraft och handlingskraft - en nationell strategi mot organiserad brottslighet* (2024):

Ekonomisk vinning är en av de viktigaste drivkrafterna för organiserad brottslighet (Ds 2023/24:67, s. 19).

Dessa ovanstående två citat tyder på att regeringen anser att ungas mottaglighet för kriminalitet grundar sig i *omoraliska egenskaper* som driver dem framåt. Några av dessa drivkrafter skulle kunna kopplas samman till deras utsatthet i relation till att leva i socioekonomiskt utsatta områden, särskilt gällande pengar, medan andra antyder snarare på bristande moral där letandet efter spänning leder till grova brott (Wacquant 2014, s. 153f). Genom att göra dessa typer av beskrivningar, tillskrivs specifika unga individer karaktärslöshet och bristande moral. Utifrån Wacquants tankesätt innebär dessa beskrivningar att regeringen beskriver minderåriga i gängkriminalitet som morallösa. Genom att utmåla dessa individer på ett sådant sätt lägger regeringen således ansvaret för kriminaliteten hos dem (Ibid).

Regeringen skriver även:

Fler dåd är av ren avrättningskaraktär med det uppenbara syftet att döda, inte skada, offret. Angreppen riktas inte bara mot personer inom de kriminella nätverken utan även mot anhöriga. Allt oftare begås våldsbrotten utomhus och i offentliga miljöer eller riktat mot privatbostäder. (Ds 2023/24:67, s. 3)

Citatet skildrar personer i gängkriminalitet som brutala. De har våldsamma metoder och de tar sig in i människors annars trygga plats, hemmet. Likaså är de hänsynslösa och de begår brott i miljöer där brotten är synliga. Denna beskrivning av brottslighet går att sammankopplas med den utvecklingen av retoriken som Wacquant menar innebära att gemene man blir alltmer rädd att utsättas för brott (Wacquant 2014, s. 145f). Utifrån dessa tankegångar som frodas hos befolkningen blir det enligt Wacquant även enklare att legitimera hårdare straff och mer invasiva rättsliga metoder (Wacquant 2014, s. 175).

I Socialstyrelsens dokument *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott* (2021) skriver dem:

I låg- och mellanstadieåldern kan normbrytande beteende bland annat yttra sig som ilskebrott, vägran att underordna sig vuxnas regler och krav hemma och i skolan, lögn och andra bedrägliga beteenden, svårigheter med samspel, konflikter med andra barn, att utsätta sig själv och andra för fara. (Socialstyrelsen 2021, s. 16)

Detta citat visar på att Socialstyrelsen moraliserar över beteenden och ageranden som anses vara *normbrytande*. Socialstyrelsen ska utifrån detta sedan bygga upp ett arbete för att minska detta normbrytande beteendet. I Socialstyrelsens dokument *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende* (2020) radat de vidare upp vilka insatser som finns, däribland föräldrarskapsstöd, färdighetsträningsprogram, strukturerad familjebehandling och strukturerad beteende- och färdighetsträning. Den gemensamma nämnaren för dessa insatser är att arbetet riktas mot familjen eller den enskilda individen (Socialstyrelsen 2021, s. 48ff). Ett sådant individriktat arbete menar Wacquant tyder på att moralisera enskilda individer och inte se till helheten och därmed istället agera stigmatiserande (Wacquant 2014, s. 59).

Vidare skriver Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) i deras dokument *Nationella kunskapsmanställningar om metoder och insatser för att förebygga ungdomskriminalitet*:

Gruppen barn och ungdomar som återkommande begår brott är heterogen, och de brottsliga handlingarna kan vara mer eller mindre allvarliga och frekvent förekommande. Barn och ungdomar kan begå brott individuellt, i grupp och/eller inom ramen för kriminella nätverk. (SBU 2023, s. 9).

Trots att det finns beskrivningar om att gruppen minderåriga gängkriminella är heterogen, görs flera beskrivningar i dokumenten som menar att det är en viss typ av människor som deltar i brottslighet och att det krävs ett visst, specifikt arbete riktat mot just dem. Dessa människor är de som besitter ”normbrytande egenskaper”. Därav går det att se att flera av myndigheterna pekar ut specifika individer och grupper med starkare koppling till kriminalitet och därmed inte ser gruppen minderåriga gängkriminella som en heterogen grupp.

SBU skriver om de olika formerna av arbete som förs i Sverige gällande kriminalitet bland unga och hur det liknar och skiljer sig från Norge och Danmark. I både Norge och Danmark finns det nationellt riktade arbeten för övergripande förändringar. 4 i Danmark och 2 i Norge. I

Sverige är arbetet utformat på så sätt att man utgår från särskilda grupper och individer med beteendeproblematik och inom särskilda områden (SBU 2023, s. 19). Det finns inte ett nationellt riktat arbete som inkluderar alla människor oavsett vem du är eller var du bor. Detta visar på hur man angriper ungdomskriminaliteten och hur det förebyggande arbetet riktas in på mer direkta och utmärkande kopplingar till brott. Utifrån Wacquants teori tyder detta på att kriminaliteten inte antas uppstå eller kvarhållas av strukturella problem. Arbetet riktas mot särskilda individer som skiljer sig från mängden och som ställs till svars för problemen (Wacquant 2014, s. 153f).

5.3.1 Den moraliska individualismen återges i offer, men framför allt förövarbeskrivningarna

Den moraliska individualismen påverkar arbetet med minderåriga gängkriminella genom att moralisera över vissa, specifika beteenden. Nedan analyserar vi hur den moraliska individualismen kan återges i beskrivningarna av minderåriga gängkriminella.

Regeringen skriver i *Barriärer mot brott. En socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet* (2024) följande:

Brottsligheten drabbar hela vårt samhälle, men särskilt drabbade är de områden som bland annat Polismyndigheten i olika grad beskriver som utsatta. Sådana områden präglas bland annat av ekonomisk utsatthet, trångboddhet, hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå, hög andel invånare med utländsk bakgrund och utbredd kriminalitet. De allra flesta människor i dessa områden önskar inget hellre än ett tryggt liv, en god utbildning för sina barn samt att bidra till sin egen framtid och till samhället genom arbete och företagsamhet. Förutsättningarna för detta påverkas emellertid av kriminella individer och grupperingar som skapar rädsla genom hot, öppen narkotikahandel och hänsynslöst våld i den offentliga miljön. Det bidrar till en tydligt högre otrygghet, en utbredd tystnadskultur och en ökad risk för barn och unga att involveras och utnyttjas i och rekryteras till kriminalitet. (Ds 2023/24:68, s. 13)

Regeringens utgångspunkt om att individen har det yttersta ansvaret för sina handlingar, synliggörs ytterligare i ovanstående citat. De godtar inte att individen främst formas av sin omgivning utan menar att individen är fri att forma sig själv. När individen agerar brottsligt är regeringens ståndpunkt därmed att det är ett aktivt val. Denna åsikt möjliggör även att den enskilda individen ställs till svar för sin situation, oavsett grundproblematik. Genom denna ståndpunkt gör regeringen således en tydlig skillnad mellan ”goda och onda”. De utmålar en

majoritet inom utsatta områden som bra människor med prosociala beteenden, medan minoriteten gängkriminella, beskrivs som "sämre" människor som valt omoraliska värderingar och attityder (Wacquant 2015, s. 4, 153f). Den grupp som inte direkt förkastas som god eller ond är de minderåriga gängkriminella som trots valet av beteenden inte självständigt kan stå till svars för sina handlingar, till följd av exempelvis en större utsatthet för rekrytering. För att inte lämna deras omoraliska beteende okommenterat, då det fortsatt utgör ett hot, letar de efter lösningar och straff genom att dra kopplingen mellan föräldrarnas förmåga och barnens delaktighet inom kriminella nätverk som det skrivits om ovan. Barnen, blir på så vis indirekt kopplade till en förövarbeskrivning, men även deras anhöriga. Utifrån Wacquant, går det att se att ansvar och skuld tillskrivs enskilda individer inom utsatta områden, vilket vidare motiverar förövarbeskrivningar. Detta då brottens uppkomst förklaras av särskilda individers bristande förmåga och omoraliska beteende (ibid).

I Socialstyrelsens dokument *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende* (2020) skriver de följande:

Med normbrytande beteende avses i kunskapsstödet negativa, destruktiva beteenden som på olika sätt innebär överträdelse mot lagar, regler eller normer. (Socialstyrelsen 2020, s. 9)

Det finns studier som visat att impulsivitet hos unga är betydligt mer riskfyllt om de bor i ett bostadsområde med lägre socioekonomisk status sett till föräldrars utbildning och lön. (Socialstyrelsen 2020, s. 29)

Man skulle kunna påstå att denna beskrivning antyder, i enlighet med Wacquant, att myndigheten tilldelar utsatta individer och grupper vissa egenskaper som sammankopplas med ökade risker för kriminalitet (Wacquant 2014, s. 153). Wacquant menar att en retorik som anspelar på att utsatta grupper och individer besitter karaktärsdrag och förmågor, som sedan direkt kopplas samman med rådande problematik inom ett område, kommer innebära att enskilda individer tillskrivs ansvaret för problemen (Wacquant 2014, s. 4). Arbetet riktas därefter utifrån inställningen om vad som utgör grundproblemen i relation till kriminalitet.

Brå skriver följande:

Skolan är en naturlig och viktig arena för dem som vill genomföra brottsförebyggande insatser där ungdomar är målgruppen. Skolan ska enligt diskrimineringslagen (2008:567) och

skollagen (2010:800) förebygga diskriminering och kränkande behandling. Delar av detta arbete, som sker genom till exempel värdegrunder och likabehandlingsplaner, kan likställas med brottsförebyggande arbete som syftar till att minska brott och öka tryggheten. (BRÅ 2012, s. 7)

Genom citatet synliggörs att verksamheter där unga naturligt samlas, enklare når gruppen minderåriga gängkriminella vid förebyggande arbete mot kriminalitet. Skolan har således möjligheten att arbeta förebyggande utan att göra en särskiljning där enbart unga med normbrytande beteende eller unga som begått kriminella handlingar hanteras. Denna typ av arbete blir ett exempel för hur myndigheter inte agerar på den moraliska individualismen. Detta förutsätter dock att arbetet i sig inte agerar på den retoriken som visats ovan, där exempelvis enskilda individer skuldbeläggs för beteenden som i själva verket kan ha uppkommit till följd av utsatthet eller där man frodar rädslor hos mottagaren.

6. Slutdiskussion

Studiens syfte är att undersöka hur svenska myndigheter beskriver minderåriga gängkriminella samt hur myndigheterna motiverar hur de bedriver arbetet med dem.

Vår första frågeställning undersöker hur minderåriga gängkriminella beskrivs som förövare inom dokumenten. Vi har kunnat urskilja att förövarbeskrivningar av gängkriminella görs utifrån en föreställning om att individen har det yttersta ansvaret för sina handlingar. Detta legitimerar myndigheternas beskrivning av att minderåriga gängkriminella har bristande karaktärsdrag och pro-kriminella attityder och värderingar, som har påverkat deras mottaglighet till kriminella gäng. Utifrån dessa moraliserande beskrivningar, legitimerar myndigheterna också hårdare tag mot minderåriga i gängkriminalitet. Vidare visar vår studie på att dessa förövarbeskrivningar ofta görs i relation till en offerbeskrivning, där minderåriga gängkriminella ofta beskrivs som förövare i förhållande till resterande samhället och de oskyldiga invånarna.

Vår andra frågeställning undersöker hur minderåriga gängkriminella beskrivs som offer i myndigheters dokument. Vår studie visar att den främsta beskrivningen gällande minderåriga gängkriminella som offer är att de utnyttjas av kriminella nätverk. Vissa grupper tillskrivs särskilda personlighetsdrag, egenskaper och beteenden som förknippas med egenskaper som

svaghet, vilket i högre grad möjliggör en offerposition. Kön är bland annat en sådan egenskap som tycks påverka tendensen att tillskrivas en offer eller förövarroll, där kvinnor har en större benägenhet att beskrivas som offer.

Vår tredje frågeställning undersöker hur myndigheterna motiverar arbetet med minderåriga gängkriminella. I förhållande till detta har vi kunnat urskilja en retorik som anspelar på ett ansvarsutkrävande av vissa individer och grupper för brottslighet. I de fall där barnen beskrivs som offer måste någon annan stå till svars för deras beteende, vilket ofta landar hos vårdnadshavarna. På liknande sätt har vi sett att dokumenten präglas av en straffande logik, vilken motiverar en viss porträttering av problematiken. När myndigheterna beskriver barnen som förövare synliggör myndigheterna vissa specifika beteenden som de menar orsaka kriminalitet. Detta moraliserande bidrar till att orsakerna bakom kriminaliteten inte porträtteras som strukturella, utan som individbaserade, med utgångspunkt i att individernas beteenden och attityder är vad som föranleder kriminalitet. Oavsett grundtanke om var problemen kommer ifrån, om barnen i grunden är offer eller förövare, förläggs konsekvenserna för brottsligheten hos det enskilda barnet.

6.1 Diskussion om studiens bidrag till tidigare forskning

Dokumentet från Justitiedepartementet visar tydligt att den straffande hållningen är den nya normen för arbetet mot gängkriminalitet. Forskning visar dock att psykosociala insatser stärker individens möjligheter att skapa sig ett liv utanför kriminaliteten (SBU 2023, s. 5). Att istället se på gängkriminalitet som ett problem hos den enskilda individen, har en tendens att vara stigmatiserande då det är vissa, specifika beteenden som fördöms och ska behandlas. Goldson menar att det finns en retorik som skuldbelägger minoriteter och människor i socioekonomiskt utsatta områden för brottslighet (2000, s. 536). Denna retorik bortser från riskfaktorer som kan orsaka att barn i dessa områden går med i kriminella gäng (Meadow 2018, s. 16ff). Barnen framställs som ett hot mot samhället, genom att tillskrivas normbrytande beteende, vilket vidare används som argument för hårdare straff (Goldson 2000, s. 533). Då det främst är unga pojkar som är med i gängvåldet (SBU 2023, s. 2f), är det dem som i största del drabbas av moralisk individualism. Det är därför intressant att det har framkommit att socialtjänsten har en mindre benägenhet att utreda pojkar, och främst utrikesfödda pojkar (Sveriges Kommuner och Regioner 2023, s. 49ff). Unga pojkar med utrikesbakgrund har därmed en större benägenhet att falla mellan stolarna och inte fångas upp av samhällets skyddssystem. Det är därför av värde

att fundera över hur det sociala skyddsnätet ska verka för att bättre fånga upp och stötta dessa barn så att de inte faller offer för gängkriminalitet.

Att använda en retorik där kriminella framställs som ideala förövare, där karaktärsdrag som brutalitet och hänsynslöshet framhävs och brottsligheten beskrivs komma närmare gemene man, skapar en större rädsla hos befolkningen. Det Christie påstår är att den största och mest påtagliga rädslan ofta inte infinner sig hos de faktiska offren, utan hos de ideala offren. Hos de som egentligen inte har en direkt koppling till kriminaliteten, varken genom relation till brottslingar, var de befinner sig geografiskt eller i beteende. Man kan således påstå att makthavarna, medvetet eller omedvetet, skapar ideala offer för att spela på människors rädslor. Rädslan som väcks hos allmänheten ger makthavarna medhåll i frågan om hårdare straff för förövarna, unga i gängkriminalitet.

När myndigheterna tillskriver offer- och förövare isärhållande egenskaper, framställs rollerna mer stereotypiska. Genom stereotypiska rollbeskrivningar blir det enklare att kategorisera barnen som antingen offer eller förövare, vilket kan motivera en hårdare politik. Mkutu Agade, Kajumbi och Mbuktu synliggör även hur en straffande hållning från makthavare och medias sida kan leda till en ännu större mottaglighet hos redan utsatta grupper att ingå i kriminella nätverk. Att inte bli sedd i sin utsatthet och istället tilldelas stereotypiserade och förenklade negativa bilder kan således orsaka känslor av bristande tillhörighet i samhället. Det kan utveckla ett behov av annan gemenskap och kan skapa en hämndlystnad mot samhället som orsakar större mottaglighet för rörelser som skadar samhället (Mkutu Agade, Kajumbi & Mkutu 2021, s. 4). Därför är det värt att fråga sig om de beskrivningar vi kunnat se i myndigheternas dokument kan leda till ytterligare polarisering? Befolkningen är rädd och vill först och främst fokusera på att hålla sig undan de kriminella, medan det samtidigt skapas mindre sympati och ett större utanförskap för de unga inom kriminella nätverk, vilket försvårar utträdet ur brottsligheten.

6.2 Bidrag till vidare forskning

Studiens resultat har till mycket bekräftat den tidigare forskningen inom ämnet. Den har vidare bidragit med en inblick i den svenska kontexten, då vi djupdykt in i svenska myndigheters beskrivningar av minderåriga i gängkriminalitet och hur arbetet med dem motiveras. Vi har kunnat se att myndigheterna ofta moraliserar beteenden, genom att förenkla en annars komplex

bild för att enklare kunna placera barnen i ett fack som offer eller förövare. Likaså har dessa stereotypa beskrivningar använts i dokumenten för att argumentera för en mer straffande hållning. Även om dokumenten belyser sociala insatser som inte direkt är straffande, riktar sig arbetet mot individens problematik, vilket individualiserar problemen och främjar en straffande logik.

Att barnen framställs som antingen ideala offer eller förövare gynnar den straffande hållningen mot barn. Ett sådant arbete går dock mot barnkonventionen, som är lag sedan 2020 i Sverige, och som ger barn vissa juridiska rättigheter. Bland annat redogör barnkonventionen för att barn som misstänks för brott inte ska dömas innan skulden fastlagts, och att barnet under brottsutredningen ska få sitt privatliv respekterat (Barnkonventionen, 2020). Regeringen föreslår att barn under 15 år ska kunna avlyssnas och utsättas för hemliga tvångsmedel (Ds 2023/24:67, s. 9f). Frågan är hur väl barns privatliv går att respektera under en brottsutredning när de utsätts för hemliga tvångsmedel? Eftersom regeringen riktar ett straffande och kontrollerande arbete mot barn under 15 år, likställer regeringen dessa barn med straffmyndiga barn. Det individuella ansvaret för brottslighet riktar sig således allt yngre i åldrarna.

Goldson menar att den straffande hållningen riskerar att bidra till att det sociala arbetet mot kriminalitet i större utsträckning kommer efterlikna polisens arbete (Goldson 2000, s. 262f). Den straffande logiken står till mycket i motsats till det förebyggande sociala arbetet, vars främsta fokus är preventiva behandlingar och åtgärder. Därför anser vi att det är betydelsefullt att väcka frågan om vilka värden det sociala arbetet ska präglas av och hur dessa värden kan stärkas på bästa sätt? Mot denna bakgrund, kommer det bli intressant att se hur Tidöpartierna kommer utforma den nya Socialtjänstlagen och socionomutbildningen. Däribland för att se om det sociala arbetet kommer präglas av den alltmer utbredda straffande hållningen. Mot denna bakgrund, ser vi att det finns ett samhällsintresse av att fortsätta undersöka hur den straffande logiken påverkar det sociala arbetet och dess kommande förändringar.

Källförteckning

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2011). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Göran Arhne & Peter Svensson. *Handbok för kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Andersson, Robert (2019). Från behandling till hårdare tag? En kritisk analys av högervågsargumentet inom svensk kriminalpolitik. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*. Vol. 106(1): 19-36

Barnkonventionen (2020). *FN:s konvention om barnets rättigheter*.

[<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>]

Bernard, H. Russel & Gery W Ryan. (2010). *Analyzing Qualitative Data. Systematic Approches*. Los Angeles: Sage Publications.

Boréus, Kristina (2011). *Texter i vardag och samhälle. I: Göran Arhne & Peter Svensson. Handbok för kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

BRÅ (2012) *Att förebygga brott och problembeteenden i skolan - Presentation och analys av tre lokala projekt*. Stockholm: BRÅ.

BRÅ (2023). *Barn och unga i kriminella nätverk En studie av inträde, brott, villkor och utträde*. Stockholm: BRÅ.

BRÅ (2024) *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige - Nuläge och utvecklingsbehov 2024*. Stockholm: BRÅ.

Christie, Nils (2000) *Det idealistiska offret. I : Ingrid Sahlin & Malin Åkerström (red.) Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.

Ds 2023/24:68. *Barriärer mot brott - en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Ds 2023/24:67. *Motståndskraft och handlingskraft - en nationell strategi mot organiserad brottslighet*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Eldén, Sara (2020). *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur.

Eneroth, Bo (1984). *Hur mäter man "vackert"?. Grundbok i kvalitativ metod*. Stockholm: Akademitratur.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2011). Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson. *Handbok för kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Erlandsson, Åsa & Mikaela Landeström (2024). Ingripandepolisen i Göteborg: "Som ett Stockholm i miniatyr senaste tiden". *Dagens Nyheter*. 10 maj. Hämtat: 15 maj 2024

Fohring, Stephanie (2018). Revisiting the Ideal Victim. I: Marian Duggan (red). *Revisiting the 'Ideal Victim': Developments in Critical Victimology*. Bristol: Bristol Universal Press

Garland, David (2002) *The culture of control: crime and social order in contemporary society*. Oxford: Oxford university press.

Goldson, Barry (2000) "'Children in Need' or 'Young Offenders'? Hardening Ideology, Organizational Change and New Challenges for Social Work with Children in Trouble." *Child & Family Social Work*, 5(3): 255-265.

Hannu, Filip (2024). Dalens narkotikanätverk i Norrbotten knäckt - sex personer åtalas. *SVT Nyheter*. 10 maj. Hämtat: 15 maj 2024

Larsson, Henrik (2024). Chatt avslöjar: Gängkriminell uppmanade till sprängning i Piteå. *Sveriges Radio*. 14 maj. Hämtat: 15 maj 2024

Loh, Jason (2013). Inquiry into Issues of Trustworthiness and Quality in Narrative Studies: A Perspective. *The Qualitative Report*. Vol. 18.(33): 1-15.

Meadows, Robert (2018) *Understanding violence and victimization*. London: Pearson Education.

Mkutu Agade, Kennedy, Tessa Mkutu, and Obondo Kajumbi. (2021). Perpetuating Injustice: The Criminalisation of Youth Gangs in Mombasa, Kenya. *Politeia* Vol. 40(2): s 23

Nylén, Ulrica (2005). *Att presentera kvalitativ data*. Stockholm: Liber.

Olsson, Henny & Stefan Sörensen (2021) *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Uppl 4. Stockholm: Liber.

Polismyndigheten (2023). *BOB - Barn och unga i organiserad brottslighet*. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2023). *Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige*. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2022). *Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet*. Stockholm: Polismyndigheten

Regeringen & Sverigedemokraterna (2022) *Tidöavtalet*. [<https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/tidoavtalet-overenskommelse-for-sverige-slutlig.pdf>] Hämtad: 25 april 2024.

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2011) Att analysera kvalitativt material. I : Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

SBU (2023) *Nationella kunskapsammanfattningar om metoder och insatser för att förebygga ungdomskriminalitet*. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU).

SBU (2023). *Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna*. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.

Socialstyrelsen (2020). *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende. Kunskapsstöd för socialtjänsten*.

Socialstyrelsen (2021) *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott. Kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år*.

Socialstyrelsen (2023) *Meddelandeblad: Nya bestämmelser när barn och unga misstänks för brott.*

Sveriges Kommuner och Regioner (2023). *Ojämställdhet i socialtjänsten. En kunskapsöversikt.* Linköping: LTAB

Tunberg, Sara, Karin Hellfeldt & Åsa Kellström (2023) *Barn och unga som brottsoffer.* Stockholm: Liber.

Trejis, Erica (2024). Spaningsledaren: "Det är starkt, som ett gift". *Svenska Dagbladet*. 13 maj. Hämtad: 15 maj 2024

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Elanders

Gotab. [https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forsknin_gsetiska_principer_VR_2002.pdf] Hämtad: 15 maj 2024

Wacquant, Loïc (2014) *Prison of Poverty.* Minnesota: University of Minnesota Press

Öberg, Peter (2011) Livshistorier. I: Göran Arhne & Peter Svensson. *Handbok för kvalitativa metoder.* Stockholm: Liber